

SUNDHEDSSTYRELSEN

NATIONAL KLINISK RETNINGSLINJE FOR
URININKONTINENS HOS KVINDER

2016

National klinisk retningslinje for urininkontinens hos kvinder

© Sundhedsstyrelsen, 2016. Publikationen kan frit refereres med tydelig kildeangivelse.

Sundhedsstyrelsen
Islands Brygge 67
2300 København S

URL: <http://sst.dk/da/udgivelser/2016/nkr-urininkontinens-hos-kvinder>

Sprog: Dansk

Kategori: Faglig rådgivning

Version: 1

Versionsdato: 01.03.2016

Format: PDF

Udgivet af Sundhedsstyrelsen, marts 2016.

Elektronisk ISBN: 978-87-7104-733-2

Indhold

0	Indledning	7
0.1	Formål	7
0.2	Afgrænsning af patientgruppe	7
0.3	Målgruppe/brugere	7
0.4	Emneafgrænsning	7
0.5	Patientperspektivet	8
0.6	Juridiske forhold	8
1	Superviseret bækkenbundstræning	9
1.1	Fokuseret spørgsmål 1	9
1.2	Anbefaling	9
1.3	Praktiske råd og særlige patientovervejelser	9
1.4	Baggrund for valg af spørgsmål	9
1.5	Litteratur	9
1.6	Gennemgang af evidensen	10
1.7	Arbejdsgruppens overvejelser	10
1.8	Rationale for anbefaling	11
1.9	Evidensprofil	11
2	Blæretæning til urgency urininkontinens	13
2.1	Fokuseret spørgsmål 2	13
2.2	Anbefaling	13
2.3	Praktiske råd og særlige patientovervejelser	13
2.4	Baggrund for valg af spørgsmål	13
2.5	Litteratur	13
2.6	Gennemgang af evidensen	13
2.7	Arbejdsgruppens overvejelser	14
2.8	Rationale for anbefaling	14
2.9	Evidensprofil	14
3	Inkontinensring og inkontinensstampon til urininkontinens	16
3.1	Fokuseret spørgsmål 3	16
3.2	Anbefaling	16
3.3	Praktiske råd og særlige patientovervejelser	16
3.4	Baggrund for valg af spørgsmål	16
3.5	Litteratur	16
3.6	Gennemgang af evidensen	17
3.7	Arbejdsgruppens overvejelser	17
3.8	Rationale for anbefaling	18
3.9	Evidensprofil	18
4	Inkontinens behandling til kvinder med påvirkede kognitive funktioner	19
4.1	Fokuseret spørgsmål 4	19
4.2	Anbefaling	19
4.3	Praktiske råd og særlige patientovervejelser	19
4.4	Baggrund for valg af spørgsmål	19
4.5	Litteratur	20
4.6	Arbejdsgruppens overvejelser	20
4.7	Rationale for anbefaling	20
5	Vægttab til svært overvægtige kvinder med stress urininkontinens	21
5.1	Fokuseret spørgsmål 5	21
5.2	Anbefaling	21
5.3	Praktiske råd og særlige patientovervejelser	21
5.4	Baggrund for valg af spørgsmål	21

5.5	Litteratur	21
5.6	Gennemgang af evidensen	21
5.7	Arbejdsgruppens overvejelser	22
5.8	Rationale for anbefaling	22
5.9	Evidensprofil	23
6	Bækkenbundstræning eller slyngeoperation ved stress urininkontinens?25	
6.1	Fokuseret spørgsmål 6	25
6.2	Anbefaling	25
6.3	Praktiske råd og særlige patientovervejelser	25
6.4	Baggrund for valg af spørgsmål	25
6.5	Litteratur	25
6.6	Gennemgang af evidensen	25
6.7	Arbejdsgruppens overvejelser	26
6.8	Rationale for anbefaling	27
6.9	Evidensprofil	27
7	Svær overvægt og operation	29
7.1	Fokuseret spørgsmål 7	29
7.2	Anbefaling	29
7.3	Praktiske råd og særlige patientovervejelser	29
7.4	Baggrund for valg af spørgsmål	29
7.5	Litteratur	29
7.6	Gennemgang af evidensen	29
7.7	Arbejdsgruppens overvejelser	30
7.8	Rationale for anbefaling	30
7.9	Evidensprofil	30
8	Retropubisk eller transobturator slynge?	33
8.1	Fokuseret spørgsmål 8	33
8.2	Anbefaling	33
8.3	Praktiske råd og særlige patientovervejelser	33
8.4	Baggrund for valg af spørgsmål	33
8.5	Litteratur	33
8.6	Gennemgang af evidensen	34
8.7	Arbejdsgruppens overvejelser	34
8.8	Rationale for anbefaling	35
8.9	Evidensprofil	35
9	Vaginal østrogen til urgency urininkontinens?	37
9.1	Fokuseret spørgsmål 9	37
9.2	Praktiske råd og særlige patientovervejelser	37
9.3	Baggrund for valg af spørgsmål	37
9.4	Litteratur	37
9.5	Gennemgang af evidensen	37
9.6	Arbejdsgruppens overvejelser	38
9.7	Rationale for anbefaling	38
9.8	Evidensprofil	38
10	Antimuskarinerg medicin eller beta3-agonist til urgency urininkontinens?40	
10.1	Fokuseret spørgsmål 10	40
10.2	Anbefaling	40
10.3	Praktiske råd og særlige patientovervejelser	40
10.4	Baggrund for valg af spørgsmål	40
10.5	Litteratur	40
10.6	Gennemgang af evidensen	41
10.7	Arbejdsgruppens overvejelser	41
10.8	Rationale for anbefaling	41
10.9	Evidensprofil	42
11	Referenceliste	44

12	Bilag	50
	Bilag 1: Baggrund	51
	Bilag 2: Implementering	52
	Bilag 3: Monitorering	53
	Bilag 4: Opdatering og videre forskning	54
	Bilag 5: Beskrivelse af anvendt metode	55
	Bilag 6: Fokuserede spørgsmål	56
	Bilag 7: Beskrivelse af anbefalingernes styrke og implikationer	57
	Bilag 8: Søgbeskrivelser og evidensvurderinger	60
	Bilag 9: Arbejdsgruppen og referencegruppen	61
	Bilag 10: Forkortelser og begreber	64

EVIDENSENS KVALITET – DE FIRE NIVEAUER

Den anvendte graduering af evidensens kvalitet og anbefalingsstyrke baserer sig på GRADE (Grading of Recommendations Assessment, Development and Evaluation). For yderligere beskrivelse se [bilag 7](#).

Høj (⊕⊕⊕⊕)

Vi er meget sikre på, at den sande effekt ligger tæt på den estimerede effekt.

Moderat (⊕⊕⊕○)

Vi er moderat sikre på den estimerede effekt. Den sande effekt ligger sandsynligvis tæt på denne, men der er en mulighed for, at den er væsentligt anderledes.

Lav (⊕⊕○○)

Vi har begrænset tiltro til den estimerede effekt. Den sande effekt kan være væsentligt anderledes end den estimerede effekt.

Meget lav (⊕○○○)

Vi har meget ringe tiltro til den estimerede effekt. Den sande effekt vil sandsynligvis være væsentligt anderledes end den estimerede effekt.

ANBEFALINGENS STYRKE

Stærk anbefaling for ↑↑

Sundhedsstyrelsen anvender en stærk anbefaling for, når de samlede fordele ved interventionen vurderes at være klart større end ulemperne.

Svag/betinget anbefaling for ↑

Sundhedsstyrelsen anvender en svag/betinget anbefaling for interventionen, når vi vurderer, at fordelene ved interventionen er større end ulemperne, eller den tilgængelige evidens ikke kan udelukke en væsentlig fordel ved interventionen, samtidig med at det vurderes, at skadevirkningerne er få eller fraværende. Anvendes også, når det vurderes, at patienters præferencer varierer.

Svag/betinget anbefaling imod ↓

Sundhedsstyrelsen anvender en svag/betinget anbefaling imod interventionen, når vi vurderer, at ulemperne ved interventionen er større end fordelene, men hvor dette ikke er underbygget af stærk evidens. Vi anvender også denne anbefaling, hvor der er stærk evidens for både gavnlige og skadelige virkninger, men hvor balancen mellem dem er vanskelig at afgøre. Anvendes også, når det vurderes, at patienters præferencer varierer.

Stærk anbefaling imod ↓↓

Sundhedsstyrelsen anvender en stærk anbefaling imod, når der er evidens af høj kvalitet, der viser, at de samlede ulemper ved interventionen er klart større end fordelene. Vi vil også anvende en stærk anbefaling imod, når gennemgangen af evidensen viser, at en intervention med stor sikkerhed er nyttesløs.

God praksis √

God praksis, som bygger på faglig konsensus blandt medlemmerne af arbejdsgruppen, der har udarbejdet den kliniske retningslinje. Anbefalingen kan være enten for eller imod interventionen. En anbefaling om god praksis anvendes, når der ikke foreligger relevant evidens. Derfor er denne type anbefaling svagere end de evidensbaserede anbefalinger, uanset om de er stærke eller svage.

Centrale budskaber

↑ Overvej at tilbyde kvinder med urininkontinens superviseret bækkenbundstræning (⊕○○○).

↓ Tilbyd kun blæret træning som enkeltstående behandling til kvinder med urgency urininkontinens efter nøje overvejelser, da den gavnlige effekt er usikker (⊕○○○).

↑ Overvej at tilbyde kvinder med urininkontinens behandling med inkontinensring eller inkontinenstampon (⊕○○○).

√ Det er god praksis at tilbyde kvinder med urininkontinens og påvirkede kognitive funktioner basal udredning¹. Yderligere udredning gennemføres med udgangspunkt i den konkrete patients situation, under afvejning af forventning om gavn af eventuelle interventioner.

↑ Overvej at tilbyde svært overvægtige kvinder med stress urininkontinens superviseret væggtabsprogram (⊕○○○).

↑ Overvej at tilbyde bækkenbundstræning til motiverede kvinder med stress urininkontinens før eventuel operation med midt-urethral slynge (⊕○○○).

↑ Overvej at tilbyde kvinder med svær overvægt og stress urininkontinens operation med midt-urethral slynge på samme vilkår som normalvægtige (⊕○○○).

↑ Overvej ved indikation for kirurgi at tilbyde enten retropubisk midt-urethral slynge (MUS-RT) eller transobturator midt-urethral slynge (MUS-TO) til kvinder med stress urininkontinens, da det ikke kan underbygges, at der er klinisk relevante forskelle (⊕○○○).

↓ Undlad at anvende vaginal østrogen tilskud rutinemæssigt som add-on til antimuskarinerne/nergika/beta3-agonist til kvinder med urgency urininkontinens på denne indikation (⊕○○○).

↑ Overvej behandling med beta3-agonist eller antimuskarinerne medicin til kvinder med urgency urininkontinens, da det ikke kan underbygges, at der er klinisk relevante forskelle (⊕⊕○○).

---

¹ Basal udredning bør indeholde væske-vandladningsskema så vidt muligt, anamnesticke oplysninger om makroskopisk hæmaturi, symptomer på blærebetændelse og forstoppelse, samt undersøgelse for residual urin.

0 Indledning

0.1 Formål

Formålet med de nationale kliniske retningslinjer er at sikre en evidensbaseret indsats af ensartet høj kvalitet på tværs af landet, medvirke til hensigtsmæssige patientforløb og vidensdeling på tværs af sektorer og faggrupper samt prioritering i sundhedsvæsenet.

Urininkontinens er et almindeligt symptom hos kvinder i alle aldre og kan påvirke livskvaliteten betydeligt hos den enkelte kvinde. I forbindelse med udredning og behandling af kvinder med urininkontinens involveres sundhedspersoner med forskellige fagligheder, herunder læger, sygeplejersker og fysioterapeuter inden for primær og sekundær sektor. Der er stor variation i behandling på tværs af landet. På denne baggrund er det fundet relevant at udfærdige en national klinisk retningslinje, som kan vejlede sundhedspersoner i forbindelse med behandling af kvinder med urininkontinens.

0.2 Afgrænsning af patientgruppe

Den nationale kliniske retningslinje omhandler voksne kvinder fra 18 år med stress, urgency og blandings urininkontinens. Retningslinjen omhandler ikke såkaldt neurogen urininkontinens, som det eksempelvis ses hos kvinder med multipel sklerose, Parkinsons sygdom eller følger efter rygmærvsskade. Se en uddybende beskrivelse af de inkluderede urininkontinensstyper i [bilag 1](#).

0.3 Målgruppe/brugere

Denne retningslinje henvender sig til sundhedspersoner, som beskæftiger sig med behandling af kvinder med urininkontinens. Dette indebærer en bredt sammensat gruppe af fagfolk, såsom læger (praktiserende læger, gynækologer/urogynækologer og urologer) sygeplejersker, uroterapeuter og fysioterapeuter. Retningslinjen er derfor udformet i et sprog, som er tilpasset sundhedsprofessionelle.

Patienter, pårørende og andre, der ønsker information om urininkontinens hos kvinder, kan også orientere sig i retningslinjen.

Derudover henvender denne retningslinje sig til beslutningstagere på området og kan tjene som information til andre involverede parter, som beskrevet i bilag om implementering, monitorering og forskning ([bilag 2](#), [bilag 3](#), [bilag 4](#)).

0.4 Emneafgrænsning

Den nationale kliniske retningslinje indeholder handlingsanvisninger for udvalgte og velafgrænsede kliniske problemstillinger ('punktnedslag i patientforløbet'). Disse problemstillinger er prioriteret af den faglige arbejdsgruppe som de områder, hvor det er vigtigst at få afklaret evidensen.

Det er således vigtigt at pointere, at retningslinjen kun beskæftiger sig med enkelte dele af behandlingsindsatsen på urininkontinensområdet. Der er ikke tale om en udtømmende beskrivelse af evidensbaseret behandling af urininkontinens hos kvinder, og det er ikke en guideline eller klinisk behandlingsstandard for hele behandlingsforløbet.

De fokuserede spørgsmål, der besvares i retningslinjen, omhandler forskellige behandlingsformer, såsom bækkenbundstræning, blæret træning, væggtabsprogram, brug af vagi-

nale hjælpemidler, samt medicinsk og kirurgisk behandling af urininkontinens hos kvinder. Endvidere omhandler et fokuseret spørgsmål udredning og behandling af kvinder med påvirkede kognitive funktioner og urininkontinens.

0.5 Patientperspektivet

Det er vigtigt, at patientens værdier og præferencer løbende inddrages i patientforløbet.

I denne retningslinje er patientperspektivet repræsenteret via Kontinensforeningen, som har udpeget medlemmer i den nedsatte referencegruppe. Danske Patienter har fået tilbud om at være repræsenteret i den nedsatte referencegruppe, men havde ikke mulighed for at stille med en repræsentant. Se medlemmerne af referencegruppen i [bilag 9](#).

0.6 Juridiske forhold

Sundhedsstyrelsens nationale kliniske retningslinjer er systematisk udarbejdede udsagn med inddragelse af relevant sagkundskab.

Nationale kliniske retningslinjer kan bruges af fagpersoner, når de skal træffe beslutninger om passende og god klinisk sundhedsfaglig ydelse i specifikke situationer. De nationale kliniske retningslinjer er offentligt tilgængelige, og patienter kan også orientere sig i retningslinjerne.

Nationale kliniske retningslinjer klassificeres som faglig rådgivning, hvilket indebærer, at Sundhedsstyrelsen anbefaler relevante fagpersoner at følge retningslinjerne. De nationale kliniske retningslinjer er ikke juridisk bindende, og det vil altid være det faglige skøn i den konkrete kliniske situation, der er afgørende for beslutningen om passende og korrekt sundhedsfaglig ydelse.

Der er ingen garanti for et succesfuldt behandlingsresultat, selvom sundhedspersoner følger anbefalingerne. I visse tilfælde kan en behandlingsmetode med lavere evidensstyrke være at foretrække, fordi den passer bedre til patientens situation.

1 Superviseret bækkenbundstræning

1.1 Fokuseret spørgsmål 1

Bør kvinder med urininkontinens tilbydes superviseret bækkenbundstræning?

1.2 Anbefaling

↑ **Overvej at tilbyde kvinder med urininkontinens superviseret bækkenbundstræning (⊕○○○).**

1.3 Praktiske råd og særlige patientovervejelser

Bækkenbundstræning kræver en betydelig og vedholdende indsats fra kvinden, og kvindens motivation for træning bør afklares, før der gives et tilbud om superviseret træning.

Superviseret bækkenbundstræning kan foregå som individuel træning eller holdtræning ved fagperson med relevante kompetencer (eksempelvis praktiserende læge, fysioterapeut), men bør som minimum indeholde to individuelle vurderinger med palpation og vurdering af knibeteknik samt instruktion i udførelse af øvelser. Samlet træningstid bør som minimum vare tre måneder og derefter planlagt kontrol med vurdering af behandlingseffekt mhp. videre behandlingsplan.

Træningen bør tilrettelægges ud fra almindelige fysiologiske principper, så der sikres tilstrækkelig grad af overload og progression. Træningen bør tilrettelægges så både muskelstyrke, statisk og dynamisk udholdenhed og koordination tilgodeses. Træningen bør progredieres i forhold til opnåede fremskridt. Kvinden bør udføre hjemmetræning mindst 3-4 gange ugentligt, gerne dagligt.

Til kvinder med manglende motivation eller ved manglende fysisk eller kognitiv evne til bækkenbundstræning, bør man overveje andre behandlingsmuligheder.

1.4 Baggrund for valg af spørgsmål

Bækkenbundstræning er en hyppigt anvendt behandlingsform ved urininkontinens. Bækkenbundstræning indebærer, at man på systematisk vis og ved specifikke øvelser træner de tværstribede muskler i bækkenbunden, inklusive den tværstribede lukkemuskel omkring urinrør, med henblik på at reducere inkontinens. Målet er at øge muskelstyrke, muskeludholdenhed og koordination. Der findes forskellige træningsprogrammer, hvad angår træningsmængde, intensitet, træningshyppighed og varighed. Der kan trænes med og uden supervision, individuelt eller som holdtræning.

Formålet med det fokuserede spørgsmål er at undersøge om superviseret bækkenbundstræning har større effekt end bækkenbundstræning uden supervision.

1.5 Litteratur

Evidensgrundlaget for det fokuserede spørgsmål er to systematiske reviews ^(1,2), hvorfra der blev brugt 11 randomiserede forsøg (RCT) ⁽³⁻¹³⁾. Disse blev suppleret med et randomiseret forsøg ⁽¹⁴⁾ fra en opdateret søgning. Evidensgrundlaget er således 12 RCT'er publiceret i 12 artikler. Flow charts findes på sst.dk.

1.6 Gennemgang af evidensen

Interventionen i de inkluderede studier bestod af superviseret bækkenbundstræning i form af individuel træning eller holdtræning med minimum to individuelle vurderinger med palpation og vurdering af knibeteknik. Samlet træningsmængde var minimum 12 uger, fraset to studier, hvor interventionen varede 6 uger^(3,11). Kontrolgruppen fik enten ingen behandling eller usual care med mundtlig og skriftlig instruktion om knibeøvelser. Populationen var kvinder med urininkontinens (stress, urgency eller blandings urininkontinens) i alderen 18 år og derover. Studier omhandlende gravide, barslende og kvinder med urininkontinens på baggrund af neurodegenerative sygdomme, cancer, stråleterapi eller immobilisering er ikke inkluderet.

Der blev ikke fundet evidens vedrørende de kritiske outcomes inkontinensrelateret livskvalitet, patientoplevet effekt og antal tilfælde af inkontinens ved længste follow-up, minimum 6 måneder. Der blev fundet klinisk relevant effekt på de vigtige outcomes inkontinensrelateret livskvalitet og patientoplevet effekt ved endt behandling til fordel for superviseret bækkenbundstræning. Kvaliteten af evidensen i forhold til de vigtige outcomes var samlet set lav. Kvaliteten blev nedgraderet på grund af risiko for bias (manglende blinding) og inkonsistens. Der sås ingen effekt på de vigtige outcomes antal tilfælde af inkontinens og frafald ved endt behandling. Der blev ikke fundet evidens vedrørende det vigtige outcome underlivssmerter ved endt behandling.

Det er på baggrund af evidensen ikke muligt at fastslå det optimale træningsprogram, idet der var stor heterogenitet i træningsregimerne i de enkelte studier, både i forhold til træningsindhold (muskelstyrke, muskeludholdenhed, koordination), træningsintensitet, træningshyppighed og varigheden af træningsforløb.

1.7 Arbejdsgruppens overvejelser

Kvaliteten af evidensen	Kvaliteten af evidensen er meget lav.
Balancen mellem gavnlige og skadelige effekter	<p>Superviseret bækkenbundstræning reducerer antal af inkontinensepisoder og medfører øget patientoplevet effekt og livskvalitet ved studierne afslutning. Den gavnlige effekt af bækkenbundstræning antages at være betinget af vedvarende træning.</p> <p>Superviseret bækkenbundstræning er tids- og ressourcekrævende for kvinden. Nogle kvinder oplever utilstrækkelig effekt af bækkenbundstræning. Fastholdelse i et behandlingsforløb med utilstrækkelig effekt kan medføre nederlagsfølelse og dårlig samvittighed. Superviseret og ikke-superviseret bækkenbundstræning er uden kendte skadevirkninger.</p>
Patientpræferencer	Det formodes, at mange kvinder vil foretrække superviseret bækkenbundstræning. Visse undersøgelser kan være præ-

ferencefølsomme såsom vaginal under-søgelse af knibekraft. For nogle kvinder kan praktiske forhold som afstand til træningssted, varighed og hyppighed af træning have betydning for kvindens præferencer.

1.8 Rationale for anbefaling

Der blev i formuleringen af anbefalingen lagt vægt på, at superviseret bækkenbundstræning har effekt på inkontinensrelateret livskvalitet og patientoplevet effekt, og at der ikke er fundet skadevirkninger ved interventionen. Anbefalingen er svag, idet kvaliteten af evidensen er meget lav.

1.9 Evidensprofil

PICO 1 Bør kvinder med urininkontinens tilbydes superviseret bækkenbundstræning?							
Population: Kvinder med urininkontinens							
Intervention: Superviseret bækkenbundstræning (knibeøvelser)							
Sammenligning: Usual care, herunder vurdering med palpation og udlevering af pjece							
Outcome (Tidsramme)	Absolut effekt* (95% KI)			Relativ effekt 95% KI	Antal deltagere (studier)	Evidens- niveau (GRADE)	Kommentarer
	Usual care	Superviseret bækken- bunds- træning	Forskel med bækkenbunds- træning				
Frafald (dropouts) (Endt behandling)	110 per 1000	84 per 1000 (37 to 187)	26 færre per 1000 (73 færre - 77 mere)	RR 0,76 (0,34 to 1,7)	522 (6 studier) (4,5,8,10,12,14)	⊕ ⊕ ⊕ ⊖ MODERAT	Vigtigt outcome. Risiko for bias (manglende blind- ing)
Patientoplevet ef- fekt (patient repor- ted effect) (Endt behandling)	202 per 1000	758 per 1000	556 mere per 1000 (158 mere – 1391 mere)	RR 3,75 (1,78 to 7,89)	213 (3 studier) (4,5,8)	⊕ ⊕ ⊕ ⊖ MODERAT	Vigtigt outcome. Risiko for bias (manglende blind- ing)
Underlivssmerter (Pelvick pain) (Endt behandling)							Vigtigt outcome. Ingen evidens fundet
Inkontinensrela- teret livskvalitet (incontinencerelat- ed quality of life) (Endt behandling)			SMD 1,27 (2,19 færre – 0,35 færre)		430 (7 studier) (3,7-9,11,12,14)	⊕ ⊖ ⊖ ⊖ MEGET LAV	Vigtigt outcome. Risiko for bias (manglende blind- ing), upræcist estimat og inkon- sistente resulta- ter.
Antal tilfælde af in- kontinens per døgn (number of episo- des of incontinence daily) (Endt behandling)			MD 1,16 (1,91 færre – 0,41 færre)		579 (6 studier) (4,5,8,10,13,14)	⊕ ⊕ ⊖ ⊖ LAV	Vigtigt outcome. Risiko for bias (manglende blind- ing) og inkon- sistente resultater
Patientoplevet ef- fekt (patient repor- ted effect) (Endt behandling)			SMD 0,7 (0,98 færre – 0,41 mere)		201 (2 studier) (9,14)	⊕ ⊕ ⊖ ⊖ LAV	Vigtigt outcome. Risiko for bias (manglende blind- ing) og ingen til- gængelig ITT ana- lyse

Inkontinensrelateret livskvalitet (incontinencerelated quality of life) (Længste follow-up, min 6 måneder)					Kritisk outcome. Ingen evidens fundet
Patientoplevet effekt (patient reported effect) (Længste follow-up, min 6 måneder)					Kritisk outcome. Ingen evidens fundet
Antal tilfælde af inkontinens per døgn (number of episodes of incontinence daily) (Længste follow-up, min 6 måneder)					Kritisk outcome. Ingen evidens fundet
Antal tilfælde af inkontinens per uge (number of episodes of incontinence weekly) (Endt behandling)	MD 0,11 (0,33 færre – 0,56 mere)		79 (1 studie) ⁽⁹⁾	⊕ ⊕ ⊖ ⊖ LAV	Vigtigt outcome. Kun 1 RCT og ingen tilgængelig ITT analyse trods betydeligt frafald
<p>*Den absolutte effekt i kontrolgruppen er baseret på den gennemsnitlige effekt i de inkluderede studier medmindre andet er angivet i kommentarfeltet. Den absolutte effekt i interventionsgruppen er baseret på den relative effekt og den absolutte risiko i kontrolgruppen. KI: Konfidensinterval; RR: Relativ risiko, MD: Gennemsnitlig forskel, SMD: Standardiserede gennemsnitlige forskelle</p>					
<p>GRADE evidensniveauer: Høj: Vi er meget sikre på, at den sande effekt ligger tæt på den estimerede effekt. Moderat: Vi er moderat sikre på den estimerede effekt. Den sande effekt ligger sandsynligvis tæt på denne, men der er en mulighed for, at den er væsentligt anderledes. Lav: Vi har begrænset tiltro til den estimerede effekt. Den sande effekt kan være væsentligt anderledes end den estimerede effekt Meget lav: Vi har meget ringe tiltro til den estimerede effekt. Den sande effekt vil sandsynligvis være væsentligt anderledes end den estimerede effekt.</p>					

2 Blæretræning til urgency urininkontinens

2.1 Fokuseret spørgsmål 2

Bør kvinder med urgency urininkontinens tilbydes blæretræning?

2.2 Anbefaling

↓ **Tilbyd kun blæretræning som enkeltstående behandling til kvinder med urgency urininkontinens efter nøje overvejelser, da den gavnlige effekt er usikker (⊕○○○).**

2.3 Praktiske råd og særlige patientovervejelser

Blæretræning kan overvejes som supplement til farmakologisk behandling med antimuskarinerg medicin eller beta3-agonist til kvinder med urgency urininkontinens.

Som led i udredning og behandling af kvinder med urgency urininkontinens kan væskevandladningsskema benyttes til belysning af vandladningsfrekvens, væskeindtag, døgndiurese, vandladningsintervaller og blærekapacitet.

2.4 Baggrund for valg af spørgsmål

Blæretræning er en hyppig anvendt behandling til kvinder med urgency urininkontinens. Med blæretræning forstås en gradvis forøgelse af vandladningsintervallerne ved tvungen eller selvreguleret skemalagt vandladning. Blæretræning kan påvirke både intervallerne og blærens rummelighed.

Det er arbejdsgruppens indtryk, at en stor del af kvinder med urgency urininkontinens tilbydes og modtager blæretræning, enten som monoterapi eller som oftest i kombination med andre behandlingsmodaliteter. Formålet med det fokuserede spørgsmål er at undersøge, om blæretræning kan afhjælpe urgency urininkontinens hos kvinder.

2.5 Litteratur

Evidensgrundlaget for det fokuserede spørgsmål er et systematisk review⁽¹⁵⁾, hvorfra der blev brugt et randomiseret forsøg⁽¹⁶⁾. Der blev foretaget en opdaterende litteratursøgning, uden fund af yderligere RCT'er. Evidensgrundlaget er således et randomiseret forsøg publiceret i en artikel. Flow charts findes på sst.dk.

2.6 Gennemgang af evidensen

Det inkluderede studie var et randomiseret kontrolleret studie. Interventionen bestod af 6 ugers blæretræning med ugentlige konsultationer. Ingen ændring i væskeindtag. Kontrolgruppen fik ingen behandling. Populationen var 123 kvinder i alderen 55 år og derover, med symptomatisk og urodynamisk verificeret urininkontinens af typen urgency, stress eller blandings urininkontinens.

Der blev ikke fundet evidens vedrørende de kritiske outcomes inkontinensrelateret livskvalitet, patientoplevelse og antal tilfælde af inkontinens ved længste follow-up, minimum 6 måneder. Der blev fundet klinisk relevant effekt på det vigtige outcome antal tilfælde af inkontinens ved endt behandling med 10 færre inkontinensepisoder ugentlig til fordel for blæretræning. Der blev fundet ikke klinisk relevant effekt på inkontinensrelate-

ret livskvalitet ved endt behandling til fordel for blæretøring. Der blev ikke fundet forskel i antal vandladninger ved endt behandling. Der blev ikke fundet evidens vedrørende de vigtige outcomes antal vandladninger per døgn ved længste follow-up, minimum 6 måneder, samt frafald og patientoplevelt effekt ved endt behandling. Kvaliteten af de kritiske outcomes var meget lav grundet manglende evidens. Kvaliteten af de vigtige outcomes var samlet set meget lav, da der nedgraderes for risiko for bias (manglende blinding), indirekte evidens grundet population med forskellige typer af urininkontinens, og kun et inkluderet studie.

2.7 Arbejdsgruppens overvejelser

Kvaliteten af evidensen	Kvaliteten af evidensen er meget lav.
Balancen mellem gavnlige og skadelige effekter	Blæretøring reducerer antal af inkontinensepisoder signifikant ved interventionens afslutning, men der er ringe tiltro til estimatet. Studiet giver ingen svar på mulige skadevirkninger, herunder ingen rapportering om frafald.
Patientpræferencer	Blæretøring skønnes at være præferencefølsomt. Blæretøring er tidskrævende for kvinden. Interventionen kan for nogle kvinder være forbundet med ubehag ved bevidst udskydning af vandladning trods voldsom urgency, hvilket kan medføre nedsat compliance til behandlingen. For andre kvinder vil blæretøring være at foretrække, eksempelvis ved utilstrækkelig effekt af eller uacceptable bivirkninger ved medicin.

2.8 Rationale for anbefaling

Der blev i formuleringen af anbefalingen lagt vægt på, at blæretøring som enkeltstående intervention havde signifikant og mulig klinisk relevant effekt på antal tilfælde af inkontinens, men ingen effekt på antal vandladninger og inkontinensrelateret livskvalitet. Der var ingen rapporterede langtidsvirkninger. Der var ingen rapporterede skadevirkninger eller frafald. Blæretøring er en tidskrævende behandling og kan være forbundet med ubehag. Anbefalingen er svag, fordi kvaliteten af evidensen var meget lav.

2.9 Evidensprofil

PICO 2 Bør kvinder med urgency urininkontinens tilbydes blæretøring?							
Population: Kvinder med urgency urininkontinens							
Intervention: Blæretøring							
Sammenligning: Ingenting							
Outcome (Tidsramme)	Absolut effekt* (95% KI)			Relativ effekt 95% KI	Antal deltagere (studier)	Evidensniveau (GRADE)	Kommentarer
	Ingenting	Blæretøring	Forskel med blæretøring				
Frafald (dropouts) (Endt behandling)							Vigtigt outcome. Ingen evidens

							fundet
Antal tilfælde af inkontinens per uge (number of episodes of incontinence weekly) <i>(Endt behandling)</i>	mean 19	mean 9	MD 10,0 (15,04 færre – 4,96 færre)	123 (1 studie) ⁽¹⁶⁾	⊕ ⊖ ⊖ ⊖ MEGET LAV		Vigtigt outcome. Risiko for bias (manglende blinding), kun 1 RCT med blandet køn
Inkontinensrelateret livskvalitet (incontinence related quality of life) <i>(Endt behandling)</i>	mean 0,48	mean 0,23	MD 0.25 (0,45 færre – 0,05 færre)	82 (1 studie) ⁽¹⁶⁾	⊕ ⊖ ⊖ ⊖ MEGET LAV		Vigtigt outcome. Risiko for bias (manglende blinding), kun 1 RCT med blandet køn. Anvendt skala IIQ, 26 items, range 0-3, jo lavere desto bedre
Antal vandladninger per uge (number of voidings weekly) <i>(Længste follow-up, min 6 måneder)</i>							Vigtigt outcome. Ingen evidens fundet
Patientoplevet effekt (patient reported effect) <i>(Endt behandling)</i>							Vigtigt outcome. Ingen evidens fundet
Antal vandladninger per uge (number of voidings weekly) <i>(Endt behandling)</i>	mean 57	mean 52	MD 5,0 (12,55 færre – 2,55 mere)	123 (1 studie) ⁽¹⁶⁾	⊕ ⊖ ⊖ ⊖ MEGET LAV		Vigtigt outcome. Risiko for bias (manglende blinding), kun 1 RCT inkluderet med blandet køn.
Inkontinensrelateret livskvalitet (incontinence related quality of life) <i>(Længste follow-up, min 6 måneder)</i>							Kritisk outcome. Ingen evidens fundet.
Antal tilfælde af inkontinens per uge (number of episodes of incontinence weekly) <i>(Længste follow-up, min 6 måneder)</i>							Kritisk outcome. Ingen evidens fundet.
Patientoplevet effekt (patient reported effect) <i>(Længste follow-up, min 6 måneder)</i>							Kritisk outcome. Ingen evidens fundet.
*Den absolutte effekt i kontrolgruppen er baseret på den gennemsnitlige effekt i de inkluderede studier medmindre andet er angivet i kommentarfeltet. Den absolutte effekt i interventionsgruppen er baseret på den relative effekt og den absolutte risiko i kontrolgruppen. KI: Konfidensinterval; RR: Relativ risiko, MD: Gennemsnitlig forskel, SMD: Standardiserede gennemsnitlige forskelle							
GRADE evidensniveauer: Høj: Vi er meget sikre på, at den sande effekt ligger tæt på den estimerede effekt. Moderat: Vi er moderat sikre på den estimerede effekt. Den sande effekt ligger sandsynligvis tæt på denne, men der er en mulighed for, at den er væsentligt anderledes. Lav: Vi har begrænset tiltro til den estimerede effekt. Den sande effekt kan være væsentligt anderledes end den estimerede effekt Meget lav: Vi har meget ringe tiltro til den estimerede effekt. Den sande effekt vil sandsynligvis være væsentligt anderledes end den estimerede effekt.							

3 Inkontinensring og inkontinenstampon til urininkontinens

3.1 Fokuseret spørgsmål 3

Bør kvinder med urininkontinens tilbydes behandling med vaginalt hjælpemiddel?

3.2 Anbefaling

↑ **Overvej at tilbyde kvinder med urininkontinens behandling med inkontinensring eller inkontinenstampon (⊕○○○).**

3.3 Praktiske råd og særlige patientovervejelser

Det kan især være relevant at tilbyde behandling med inkontinensring eller inkontinenstampon til kvinder, som enten ikke ønsker kirurgisk behandling eller hvor kirurgisk behandling ikke er mulig.

Behandling med inkontinensring eller inkontinenstampon kan tilbydes kvinder, som kun oplever inkontinens ved særlige aktiviteter, eksempelvis sportsudøvelse og ikke umiddelbart er interesseret i operation.

Behandling med inkontinensring kan tilbydes til kvinder, som venter på inkontinensoperation.

Man bør overveje vaginal østrogenbehandling til postmenopausale kvinder med inkontinensring for at styrke vaginalslimhinden og reducere risiko for trykgener.

Ordination og afprøvning af inkontinensring, herunder valg af inkontinensringstype og størrelse, bør varetages af en sundhedsperson med erfaring og relevante kompetencer heri. Kvinden bør instrueres i korrekt anvendelse og eventuelt ringskift ved behov. Evaluering af behandlingseffekt bør foretages efter 1-3 måneder.

3.4 Baggrund for valg af spørgsmål

Inkontinensring eller inkontinenstampon er en anvendt behandlingsform ved urininkontinens. Inkontinenstampon er et engangshjælpemiddel, som kan anvendes ved behov. Det er dyrere end inkontinensring. Inkontinensring kan anvendes kontinuerligt eller ved behov og kan genbruges. Kvinden kan instrueres i at sætte inkontinensringen op selv. Den har fortrinsvis effekt på stress urininkontinens eller blandings urininkontinens med overvægt af stress urininkontinens. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at inkontinensring til urininkontinens hovedsagelig bruges til ældre kvinder eller hvor der er kontraindikation for operation. Formålet med det fokuserede spørgsmål er at undersøge om brug af inkontinensring eller inkontinenstampon reducerer urininkontinens hos kvinder.

3.5 Litteratur

Evidensgrundlaget for det fokuserede spørgsmål er et systematisk review⁽¹⁷⁾, hvorfra der blev brugt to RCT'er^(18,19). Ved opdaterende litteratursøgning blev der ikke fundet yderligere RCT'er. Flow charts findes på sst.dk.

3.6 Gennemgang af evidensen

De inkluderede studier var to RCT'er ^(18,19). I studiet af Cornu blev 48 kvinder i alderen 18 år og derover, og diagnosticeret med stress eller blandings urininkontinens med overvægt af stress urininkontinens, randomiseret til kontinuerlig brug af inkontinensring i 14 dage eller ingen behandling. Der blev fundet klinisk relevant effekt på de kritiske outcomes inkontinensrelateret livskvalitet og antal tilfælde af inkontinens til fordel for brug af inkontinensring ⁽¹⁸⁾. I studiet af Nygaard blev 18 kvinder i alderen 18 år og derover, samt med kendt stress urininkontinens ved fysisk aktivitet, randomiseret til et overkrydsningsforsøg med 3 træningspas med aerobic á 40 minutters varighed på tre forskellige dage. Væskeindtag inden hver træning var standardiseret og kvinderne blev randomiseret til enten inkontinensring, tampon eller intet vaginalt hjælpemiddel. Kvinderne var blindede for type af vaginalt hjælpemiddel. Der var 6 ud af de 36 kvinder, som oplevede ubehag/underlivssmerter ved brug af inkontinensring eller tampon ⁽¹⁹⁾. For begge inkluderede studier blev der ikke fundet evidens for det kritiske outcome patientoplevelse effekt. Der blev ikke fundet evidens for de vigtige outcomes udflåd/lugtgener, frafald eller sår.

Kvaliteten af evidensen af de kritiske outcomes var samlet set meget lav grundet manglende evidens. Kvaliteten af evidensen af de vigtige outcomes var samlet set lav, da der nedreguleres grundet risiko for bias (manglende blinding samt incomplete outcome data) og unøjagtighed.

3.7 Arbejdsgruppens overvejelser

Kvaliteten af evidensen	Kvaliteten af evidensen er meget lav.
Balancen mellem gavnlige og skadelige effekter	Behandling med inkontinensring eller inkontinensstampon reducerer antal af inkontinensepisoder og medfører øget livskvalitet. Nogle kvinder oplever ubehag, øget udflåd eller underlivssmerter ved brug af inkontinensring eller inkontinensstampon. Brug af inkontinensring kan medføre erosion af slimhinden.
Patientpræferencer	Behandling med inkontinensring eller inkontinensstampon skønnes at være præferencefølsomt. For nogle kvinder kan behandling med vaginale hjælpemidler være forbundet med ubehag og opfattes som uacceptabelt. Andre kvinder vil måske foretrække ikke-kirurgisk behandling, specielt hvis inkontinensgener kun er relateret til særlige aktiviteter, såsom sport.
Andre overvejelser	Længerevarende brug af engangs-inkontinensstampon kan være dyrt for den enkelte kvinde. I henhold til service-lovens §112 er det muligt for kvinden at søge kommunen om en bevilling af inkontinensstampon ved varigt behov.

3.8 Rationale for anbefaling

Der blev i formuleringen lagt vægt på at brug af vaginalt hjælpemiddel havde effekt på inkontinensrelateret livskvalitet og antal tilfælde af inkontinens. Der var ingen rapporterede skadevirkninger, men det blev vurderet, at der var præferencefølsomhed. Anbefalingen er svag, idet kvaliteten af evidensen var meget lav.

3.9 Evidensprofil

PICO 3 Bør kvinder med urininkontinens tilbydes behandling med vaginalt hjælpemiddel?							
Population: Kvinder med urininkontinens							
Intervention: Vaginalt hjælpemiddel i form af inkontinensring eller inkontinensstampon (både kontinuerlig og behovsbaseret brug)							
Sammenligning: Ingenting							
Outcome (Tidsramme)	Absolut effekt* (95% KI)			Relativ effekt 95% KI	Antal deltagere (studier)	Evidensniveau (GRADE)	Kommentarer
	Ingenting	Vaginalt hjælpemiddel	Forskel med vaginalt hjælpemiddel				
Udflåd, lugtgener (vaginal discharge, odor) (Endt behandling)							Vigtigt outcome. Ingen evidens fundet
Underlivssmerter/ubehag (pelvic discomfort) (Endt behandling)				RR 6,68 (0,4 – 112,31)	36 (1 studie) ⁽¹⁹⁾	⊕ ⊕ ⊖ ⊖ LAV	Vigtigt outcome. Kun 1 RCT med upræcist effektestimater. Ingen events i kontrolgruppen, men 17 events per 100 i interventionsgruppen
Frafald (dropouts) (Endt behandling)							Vigtigt outcome. Ingen evidens fundet
Sår (vaginal erosions) (Endt behandling)							Vigtigt outcome. Ingen evidens fundet
Inkontinensrelateret livskvalitet (incontinencerelated quality of life) (Endt behandling)	mean -2,4	mean -12,2	MD 10,3 (20,38 færre – 0,22 færre)		48 (1 studie) ⁽¹⁸⁾	⊕ ⊕ ⊖ ⊖ LAV	Kritisk outcome. Kun 1 RCT med incomplete outcome data
Patientoplevet effekt (patient reported improvement) (Endt behandling)							Kritisk outcome. Ingen evidens fundet
Antal tilfælde af inkontinens per uge (number of episodes of incontinence weekly) (Endt behandling)	mean -7,6	mean -31,7	MD 24,1 (49,6 færre – 1,4 færre)		55 (1) ⁽¹⁸⁾	⊕ ⊖ ⊖ ⊖ MEGET LAV	Kritisk outcome. Kun 1 RCT med incomplete outcome data og upræcist effektestimater. Enheden er %-ændring fra baseline
*Den absolutte effekt i kontrolgruppen er baseret på den gennemsnitlige effekt i de inkluderede studier medmindre andet er angivet i kommentarfeltet. Den absolutte effekt i interventionsgruppen er baseret på den relative effekt og den absolutte risiko i kontrolgruppen. KI: Konfidensinterval; RR: Relativ risiko, MD: Gennemsnitlig forskel, SMD: Standardiserede gennemsnitlige forskelle							
GRADE evidensniveauer:							
Høj: Vi er meget sikre på, at den sande effekt ligger tæt på den estimerede effekt.							
Moderat: Vi er moderat sikre på den estimerede effekt. Den sande effekt ligger sandsynligvis tæt på denne, men der er en mulighed for, at den er væsentligt anderledes.							
Lav: Vi har begrænset tiltro til den estimerede effekt. Den sande effekt kan være væsentligt anderledes end den estimerede effekt							
Meget lav: Vi har meget ringe tiltro til den estimerede effekt. Den sande effekt vil sandsynligvis være væsentligt anderledes end den estimerede effekt.							

4 Inkontinens behandling til kvinder med påvirkede kognitive funktioner

4.1 Fokuseret spørgsmål 4

Bør kvinder med urininkontinens og påvirkede kognitive funktioner altid tilbydes aktiv urininkontinens udredning og behandling, udover basal udredning?

4.2 anbefaling

√ **Det er god praksis at tilbyde kvinder med urininkontinens og påvirkede kognitive funktioner basal udredning. Yderligere udredning gennemføres med udgangspunkt i den konkrete patients situation, under afvejning af forventning om gavn af eventuelle interventioner.**

4.3 Praktiske råd og særlige patientovervejelser

Man skal altid nøje overveje yderligere udredning i forhold til tilstande, hvor interventionen vil være bækkensbundstræning eller operation, hvis det skønnes, at kvinden ikke vil kunne medvirke til træning eller postoperative restriktioner. I sådanne tilfælde bør man overveje om hjælpemidler, som eksempelvis inkontinensbind eller kateterisering (ren intermitterende kateterisering, suprapubisk kateter, transurethral kateter) i højere grad er løsningen. Hos kvinder med nedsat kognitiv funktion og urininkontinens kan faste toilet-tider være et relevant plejefagligt tiltag.

Basal udredning bør indeholde væske-vandladningsskema, anamnesticke oplysninger om makroskopisk hæmaturi, urindyrkning hvis symptomer på blærebetændelse udover inkontinens og forstoppelse, samt undersøgelse for residual urin med ultralyd, engangskategorisation eller (i fravær af anden mulighed) blærepalpation. Man bør overveje om behandling af en eller flere medvirkende eller forværende tilstande såsom obstipation kan gavne kvinden, ligesom der bør være opmærksomhed på uhensigtsmæssigt væskeindtag og vandladningsvaner, eksempelvis ved brug af et væske-vandladningsskema.

Man bør altid afdække eventuel medicinbrug, da visse præparater kan forværre urininkontinens.

4.4 Baggrund for valg af spørgsmål

Urininkontinens hos kvinder er en hyppig tilstand. Udover personlige gener medfører det i varierende grad nedsat livskvalitet. Udgifter til hjælpemidler som inkontinensbind, katetre, hudpleje etc. er stigende og betydelig. Urininkontinens kan opstå hos kvinder i alle aldre. En særlig gruppe er kvinder med påvirkede kognitive funktioner, eksempelvis demens eller følger efter apopleksi. Det er arbejdsgruppens indtryk, at mange af disse gennemgår et længere forløb med udredning og behandling af urininkontinens på trods af, at det ikke vil være realistisk at gennemføre den sædvanlige behandling. Formålet med det fokuserede spørgsmål er at undersøge om udredning og anden behandling end f.eks. inkontinensbind og kateter kan afhjælpe urininkontinens hos disse kvinder.

4.5 Litteratur

På trods af en omfattende systematisk litteratursøgning fandt arbejdsgruppen ingen kliniske retningslinjer, men et systematisk review ⁽²⁰⁾, hvorfra to RCT'er ^(21,22) blev vurderet. Ved en opdaterende litteratursøgning fandtes ingen yderligere RCT'er.

Arbejdsgruppen havde på forhånd defineret livskvalitet som et kritisk outcome og antal bleskift per døgn, hudproblemer, antal urinvejsinfektioner samt antal tilfælde af inkontinens som vigtige outcomes.

Den fundne evidens omhandler kun faste vandladningstider og ingen anden behandling. Studierne omhandler ikke udredning. Samlet set besvarer den fundne evidens ikke det fokuserede spørgsmål, hvorfor studierne ikke inddrages som direkte evidens. Anbefalingen er derfor baseret på arbejdsgruppens kliniske erfaring og konsensus.

4.6 Arbejdsgruppens overvejelser

Kvaliteten af evidensen	Der er ikke fundet evidens for dette fokuserede spørgsmål.
Balancen mellem gavnlige og skadelige effekter	Basal udredning er indiceret hos alle, hvor det skønnes at kunne afklare tilstande som umiddelbart kan behandles. Det kan virke som et unødigt overgreb for kvinden og/eller pårørende at gennemgå forskellige undersøgelser som led i udredning, hvis ikke det medfører nogen videre behandling.
Patientpræferencer	Interventionen skønnes at være præferencefølsom, da det vil afhænge af kvindens mulighed for at forstå og acceptere udrednings- og behandlingstiltagene.

4.7 Rationale for anbefaling

I formuleringen af anbefalingen har arbejdsgruppen lagt vægt på, at udredningstiltag udover basal udredning skal stiles mod tilstande som umiddelbart kan behandles. Længere udredning og behandling kan være et unødvendigt overgreb på kvinden. Kvaliteten af evidensen var meget lav på grund af manglende evidens. Derfor en god praksis anbefaling. Konsensus vedrørende indhold og styrke af anbefalingen er opnået gennem drøftelser i arbejdsgruppen.

5 Vægttab til svært overvægtige kvinder med stress urininkontinens

5.1 Fokuseret spørgsmål 5

Bør kvinder med svær overvægt og stress urininkontinens tilbydes superviseret vægttabsprogram?

5.2 Anbefaling

↑ **Overvej at tilbyde svært overvægtige kvinder med stress urininkontinens superviseret vægttabsprogram (⊕○○○).**

5.3 Praktiske råd og særlige patientovervejelser

Et relativt vægttab på 10% hos selv svært overvægtige vil hos de fleste kvinder reducere graden af stress urininkontinens.

Ved vægttabsprogram omhandlende fysisk træning og motion er det vigtigt at være opmærksom på kvindens knibefunktion og eventuelt træne bækkenbundsfunctionen parallelt. Hos nogle overvægtige kvinder kan et vægttab bevidst eller ubevidst føre til et øget aktivitetsniveau, hvorfor generne ved stress urininkontinens vil forblive uændret eller øges.

Vægttabsprogram er en tidskrævende behandling som kræver stor motivation for gennemførelse.

5.4 Baggrund for valg af spørgsmål

Overvægt og fedme er et stigende problem i Danmark. Det er velkendt at overvægt og fedme kan forværre symptomer og gener ved stress urininkontinens. Det antages, at et vægttab kan kurere eller reducere graden af stress urininkontinens. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at det er udbredt praksis i Danmark at anbefale den svært overvægtige kvinde med stress urininkontinens vægttab som led i behandling. Det er ikke arbejdsgruppens opfattelse, at der er konsensus om, hvorvidt kvinden skal tilbydes et superviseret vægttabsprogram. Formålet med det fokuserede spørgsmål er at undersøge om et superviseret vægttabsprogram omhandlende kost og/eller motion har effekt på stress urininkontinens.

5.5 Litteratur

Evidensgrundlaget for det fokuserede spørgsmål er et systematisk review⁽²³⁾, hvorfra der blev brugt tre RCT'er⁽²⁴⁻²⁶⁾. Disse blev suppleret med en RCT⁽²⁷⁾ fra en opdateret søgning. Evidensgrundlaget er således fire RCT'er publicerede i fire artikler. Flow charts findes på sst.dk.

5.6 Gennemgang af evidensen

De inkluderede studier var randomiserede kontrollerede studier. Interventionen bestod af superviseret vægttabsprogram med hovedfokus på diæt og kalorierestriktion og i mindre grad motion. Varighed af vægttabsprogram var 3 til 12 måneder. Populationen var overvægtige kvinder med BMI over 25 og urininkontinens. Gennemsnitlig BMI var i alle stu-

dier over 30. Inkontinensstyper var stress, urgency og blandings urininkontinens og således ikke udelukkende stress urininkontinens.

Der blev ikke fundet evidens vedrørende de kritiske outcomes inkontinensrelateret livskvalitet, antal tilfælde af inkontinens og patientoplevet effekt ved længste follow-up. Der blev fundet klinisk relevant effekt på de vigtige outcomes inkontinensrelateret livskvalitet og vægttab ved endt behandling til fordel for superviseret vægttapsprogram. Der blev fundet signifikant og klinisk relevant effekt på det vigtige outcome antal tilfælde af inkontinens med 4,4 færre inkontinensepisoder per uge ved endt behandling ved superviseret vægttapsprogram. Ligeledes blev der fundet signifikant, men ikke klinisk relevant effekt på det vigtige outcome patientoplevet effekt med en gavnlig ændring i score på 1,7 på en 0-100 skala (UDI-6) ved endt behandling. Der blev ikke fundet effekt af vægttapsprogram på det vigtige outcome frafald ved endt behandling. Der blev ikke fundet evidens vedrørende det vigtige outcome andel der opereres med midturrethral slynge. Kvaliteten af evidensen af de kritiske outcomes var samlet set meget lav grundet manglende evidens. Kvaliteten af evidensen af de vigtige outcomes var samlet set lav, da der nedjusteres grundet risiko for bias (manglende blinding), samt indirekte evidens grundet population med forskellige typer af urininkontinens.

5.7 Arbejdsgruppens overvejelser

Kvaliteten af evidensen	Kvaliteten af evidensen er meget lav.
Balancen mellem gavnlige og skadelige effekter	Superviseret vægttapsprogram til svært overvægtige kvinder med stress urininkontinens medfører vægttab og forbedret livskvalitet, samt reduktion i antal inkontinensepisoder ved studierne afslutning. Der synes ikke at være nogen skadelige effekter af superviseret vægttapsprogram. Det kan være belastende for de kvinder, som ikke taber sig betydeligt og medføre en følelse af fiasko.
Patientpræferencer	Det skønnes, at et flertal af patienterne vil tage imod et tilbud om superviseret vægttapsprogram.
Andre overvejelser	Superviseret vægttapsprogram tilbydes ikke rutinemæssigt til patienter med inkontinens. Superviserede vægttapsprogrammer kan være dyre.

5.8 Rationale for anbefaling

Der blev i formuleringen af anbefalingen lagt vægt på, at superviseret vægttapsprogram havde effekt på inkontinensrelateret livskvalitet, vægttab og antal tilfælde af inkontinens, om end sidstnævntes kliniske relevans kan diskuteres. Langtidseffekterne af superviseret vægttapsprogram kendes ikke. Der var ingen rapporterede skadevirkninger og interventi-

onen er ikke præferencefølsom. Anbefalingen er svag, idet kvaliteten af evidensen er meget lav.

5.9 Evidensprofil

PICO 5 Bør kvinder med svær overvægt og stress urininkontinens tilbydes superviseret vægttabsprogram?							
Population: Kvinder med svær overvægt (BMI > 30) og stress urininkontinens							
Intervention: Superviseret vægttabsprogram omhandlende kost og/eller motion i minimum 3 måneder							
Sammenligning: Ingenting							
Outcome (Tidsramme)	Absolut effekt* (95% KI)			Relativ effekt 95% KI	Antal deltagere (studier)	Evidens-niveau (GRADE)	Kommentarer
	Ingenting	Superviseret vægttabsprogram	Forskel medsuperviseret vægttabsprogram				
Frafald (drop-outs) (Endt behandling)	110 per 1000	74 per 1000 (44 - 122)	36 færre per 1000 (66 færre - 12 mere)	RR 0,67 (0,4 to 1,11)	3758 (4 studier) (24-27)	⊕ ⊕ ⊖ ⊖ LAV	Vigtigt outcome. Heterogen population vedørende UI og adipositas
Antal opereret med midturethral slynge (number of patients ending up with surgery) (Længste follow-up, min 6 måneder)							Vigtigt outcome. Ingen evidens fundet
Inkontinensrelateret livskvalitet (incontinence-related quality of life) (Endt behandling)	median 89	median 37	MD 52,0 (87,59 færre – 16,41 færre)		40 (1 studie) ⁽²⁵⁾	⊕ ⊖ ⊖ ⊖ MEGET LAV	Vigtigt outcome. Kun 1 RCT med upræcist effekt-estimat med incomplete data outcome and forskellige typer af UI. IIQ-7 (range 0-400, jo lavere desto bedre)
Antal tilfælde af inkontinens per uge (number of episodes of incontinence weekly) (Endt behandling)	mean 13,68	mean 6,7	MD 4,42 (6,83 færre – 2,02 færre)		699 (3 studier) (24,25,27)	⊕ ⊕ ⊖ ⊖ LAV	Vigtigt outcome. Risiko for bias (manglende blinding) og population med forskellige typer af UI
Patientoplevelt effekt (patient-reported effect) (Endt behandling)	mean 14,7	mean 13	MD 1,7 (2,28 færre – 1,12 færre)		321 (1 studie) (27)	⊕ ⊖ ⊖ ⊖ MEGET LAV	Vigtigt outcome. Kun 1 RCT med risiko for bias (manglende blindning) og population med forskellige typer af UI
Vægttab (weight loss) (Endt behandling)	mean 92,14	mean 84,1	MD 7,05 (10,63 færre – 3,48 færre)		699 (3 studier) (24,25,27)	⊕ ⊕ ⊕ ⊖ MODERAT	Vigtigt outcome. Risiko for bias (manglende blinding). Enhed er kg
Antal tilfælde af inkontinens per uge (number of							Kritisk outcome. Ingen evidens fundet

episodes of incontinence weekly) (Længste follow-up, min 6 måneder)	
Inkontinensrelateret livskvalitet (incontinence-related quality of life) (Længste follow-up, min 6 måneder)	Kritisk outcome. Ingen evidens fundet
Patientoplevet effekt (patient reported effect) (Længste follow-up, min 6 måneder)	Kritisk outcome. Ingen evidens fundet
*Den absolutte effekt i kontrolgruppen er baseret på den gennemsnitlige effekt i de inkluderede studier medmindre andet er angivet i kommentarfeltet. Den absolutte effekt i interventionsgruppen er baseret på den relative effekt og den absolutte risiko i kontrolgruppen. KI: Konfidensinterval; RR: Relativ risiko, MD: Gennemsnitlig forskel, SMD: Standardiserede gennemsnitlige forskelle	
GRADE evidensniveauer: Høj: Vi er meget sikre på, at den sande effekt ligger tæt på den estimerede effekt. Moderat: Vi er moderat sikre på den estimerede effekt. Den sande effekt ligger sandsynligvis tæt på denne, men der er en mulighed for, at den er væsentligt anderledes. Lav: Vi har begrænset tiltro til den estimerede effekt. Den sande effekt kan være væsentligt anderledes end den estimerede effekt Meget lav: Vi har meget ringe tiltro til den estimerede effekt. Den sande effekt vil sandsynligvis være væsentligt anderledes end den estimerede effekt.	

6 Bækkenbundstræning eller slyngeoperation ved stress urininkontinens?

6.1 Fokuseret spørgsmål 6

Bør kvinder med stress urininkontinens tilbydes bækkenbundstræning frem for operation med midturethral slynge?

6.2 Anbefaling

↑ **Overvej at tilbyde bækkenbundstræning til motiverede kvinder med stress urininkontinens før eventuel operation med midturethral slynge (⊕○○○).**

6.3 Praktiske råd og særlige patientovervejelser

Til kvinder med manglende motivation eller ved manglende fysisk eller kognitiv evne til bækkenbundstræning, bør andre behandlingsmuligheder overvejes, eksempelvis slyngeoperation.

Ved anbefaling af bækkenbundstræning bør kvindens bækkenbundsfunction og knibe-kraft tages i betragtning inden henvisning til superviseret bækkenbundstræning i forhold til behov for individuel supervision eller holdtræning. Ligeledes skal kvindens motivation for bækkenbundstræning afdækkes, da motivation er en forudsætning for et godt resultat. Samlet træningstid bør minimum være tre måneder og herefter planlagt evaluering med henblik på den opnåede effekt og stillingtagen til videre behandling.

6.4 Baggrund for valg af spørgsmål

Bækkenbundstræning er den foretrukne behandlingsform til kvinder med stress urininkontinens. Kvinder med stress urininkontinens tilbydes sjældent operation med midturethral slynge før bækkenbundstræning er forsøgt. Det er uvist, om effekten er den samme ved bækkenbundstræning og operation og derfor interessant at sammenligne de to behandlinger, hvad angår langtidseffekter. Særlig interessant er, om alle kvinder med stress urininkontinens skal igennem superviseret bækkenbundstræning inden eventuel operation?

6.5 Litteratur

Ved en systematisk litteratursøgning blev der fundet et systematisk review⁽²⁸⁾, men de inkluderede RCT'er sammenlignede ikke superviseret bækkenbundstræning med operation med midturethral slynge, hvorfor de ikke inkluderes. En opdaterende litteratursøgning fandt en RCT⁽²⁹⁾.

Evidensgrundlaget for det fokuserede spørgsmål er et randomiseret forsøg publiceret i en artikel. Flow charts findes på sst.dk.

6.6 Gennemgang af evidensen

Det inkluderede studie var et randomiseret kontrolleret studie. Interventionen bestod af superviseret bækkenbundstræning (n=202) med individuelle ugentlige konsultationer ved fysioterapeut med superviserede øvelser, samt palpation og vurdering af knibeteknik. Derudover hjemmetræning. Forløbet havde en samlet varighed på 9-18 uger. Kontrol-

gruppen fik operation af urogynækologisk speciallæge med midturethral slynge (n=215). Kvinderne i gruppen med bækkenbundstræning måtte krydse over til operation undervejs. Inden 12 måneders follow-up havde 99 af de 202 kvinder randomiseret til bækkenbundstræning, krydset over til operation. Gennemsnitstidspunktet for overkrydsning var 32 uger. Der var ingen forskel i baseline karakteristika mellem kvinderne som forblev i bækkenbundstræningsgruppen og dem der skiftede undervejs til operation. Follow-up var 12 måneder for begge grupper. Der blev anvendt intention-to-treat analyser. Populationen var kvinder i alderen 18 år og derover henvist til urogynækologisk ambulatorium med stress urininkontinens eller blandingsinkontinens med overvægt af stress urininkontinens. Kvinder som havde deltaget i superviseret bækkenbundstræning seks måneder forinden blev ekskluderet.

Der blev fundet klinisk relevant effekt på det kritiske outcome patientoplevet effekt ved 12 måneders follow-up til fordel for operation med midturethral slynge. Der blev ikke fundet klinisk relevant effekt på det kritiske outcome inkontinensrelateret livskvalitet. Der blev ikke fundet evidens vedrørende det kritiske outcome antal tilfælde af inkontinens ved længste follow-up, minimum 6 måneder. Der blev ikke fundet evidens for de vigtige outcomes ved endt behandling, da follow-up var 12 måneder. Kvaliteten af evidensen af de kritiske outcomes er samlet set lav, da der nedreguleres for risiko for bias (manglende blinding) og kun et inkluderet studie. Post hoc analyse viste i øvrigt ingen forskel i de rapporterede outcomes blandt de opererede, som havde modtaget bækkenbundstræning inden operation og de kvinder, som modtog primær operation.

Der blev rapporteret om 65 per- og postoperative komplikationer hos 41 af de 314 opererede kvinder. Det drejede sig om seks blæreperforationer, som blev opdaget og håndteret peroperativt. Tre kvinder havde peroperativ blødning over 500 ml. Syv kvinder blev reopereret, seks kvinder på grund af *tape exposure* og én grundet stranguri. Tyve kvinder udviklede postoperativt hæmatom og én kvinde postoperativ blødning, som kunne behandles konservativt. 18 kvinder udviklede de novo urgency urininkontinens efter operation.

6.7 Arbejdsgruppens overvejelser

Kvaliteten af evidensen	Kvaliteten af evidensen er meget lav.
Balancen mellem gavnlige og skadelige effekter	Både bækkenbundstræning og operation er effektive, men operation er mest effektiv og giver størst patientoplevet effekt. Operation er forbundet med risiko for komplikationer, mens bækkenbundstræning er uden komplikationer. Effekterne af bækkenbundstræning er afhængig af livslang træning og aftager ved træningsophør. Effekterne ved operation synes at være vedvarende, men langtidseffekter er endnu ikke kendte.
Patientpræferencer	Interventionen vurderes at være præferencefølsom, da nogle kvinder vil foretrække konservativ behandling frem for operation og omvendt.

6.8 Rationale for anbefaling

Der blev i formuleringen af anbefalingen lagt vægt på, at både bækkenbundstræning og operation med midturrethral slynge er virksomme og giver patientoplevet effekt. Operation har større klinisk relevant effekt, men er også forbundet med komplikationer og der var rapporterede skadevirkninger ved operation, men ingen skadevirkninger ved bækkenbundstræning. Det forekommer derfor hensigtsmæssigt at afprøve bækkenbundstræning først hos den motiverede patient. De gavnlige effekter af operation formodes at være vedvarende, mens effekt af bækkenbundstræning er afhængig af kontinuerlig aktiv træning. Både bækkenbundstræning og operation vurderes at være præferencefølsomt. Anbefalingen er svag, idet kvaliteten af evidensen var meget lav.

6.9 Evidensprofil

PICO 6 Bør kvinder med stress urininkontinens tilbydes bækkenbundstræning frem for operation med midturrethral slynge?							
Population: Kvinder med stress urininkontinens							
Intervention: Superviseret bækkenbundstræning							
Sammenligning: Operation med midturrethral slynge i form af MUS-RT eller MUS-TO							
Outcome (Tidsramme)	Absolut effekt* (95% KI)			Relativ effekt 95% KI	Antal deltagere (studier)	Evidensniveau (GRADE)	Kommentarer
	Operation med midturrethral slynge	Superviseret bækkenbundstræning	Forskel med superviseret bækkenbundstræning				
Patientoplevet effekt (patient reported effect) (Længste follow-up, 12 måneder)	908 per 1000	643 per 1000 (572 - 726)	265 færre per 1000 (336 færre - 182 færre)	RR 0,71 (0,63 – 0,8)	369 (1 studie) (29)	⊕ ⊕ ⊖ ⊖ LAV	Kritisk outcome. Kun 1 RCT med risiko for bias (manglende blinding). Angivet ændring fra baseline
Patientoplevet effekt (patient reported effect) (Endt behandling)							Vigtigt outcome Ingen evidens fundet
De novo inkontinens efter operation (de novo incontinence following surgery) (Follow-up, 12 måneder)							Vigtigt outcome Ingen evidens fundet
Stranguri med residualurin (bladder outlet obstruction) (Follow-up 12 måneder)							Vigtigt outcome Ingen evidens fundet
Ændring i seksualfunktion (change in sexual function) (Follow-up 12 måneder)							Vigtigt outcome Ingen evidens fundet
Infektion (infection) (Follow-up 30 dage)							Vigtigt outcome Ingen evidens fundet

Hæmatom (hæmatoma) (Follow-up 30 dage)							Vigtigt outcome Ingen evidens fundet
Underlivssmerter (pelvic pain) (Follow-up 12 måneder)							Vigtigt outcome Ingen evidens fundet
Bensmerter (leg pain) (Follow-up 12 måneder)							Vigtigt outcome Ingen evidens fundet
Inkontinensrelateret livskvalitet - social functioning (incontinencerelated quality of live) (Længste follow-up, 12 måneder)	mean -9,7	mean -8,5	MD 1.2 (4,89 færre – 2,49 mere)	370 (1 studie) (29)	⊕ ⊕ ⊖ ⊖ LAV		Kritisk outcome. Kun 1 RCT med risiko for bias (manglende blinding). Anvendt IIQ-7 (range 0-100, jo lavere desto bedre). Angivet ændring fra baesline
Inkontinensrelateret livskvalitet - physical functioning (incontinensrelated quality of life) (Længste follow-up, 12 måneder)	mean -13,2	mean -10,3	MD 2,9 (0,59 færre – 6,39 mere)	370 (1 studie) (29)	⊕ ⊕ ⊖ ⊖ LAV		Kritisk outcome. Kun 1 RCT med risiko for bias (manglende blinding). Anvendt IIQ-7 (range 0-100, jo lavere desto bedre). Angivet ændring fra baesline
Antal tilfælde af inkontinens (number of episodes of incontinence) (Endt behandling)							Vigtigt outcome. Ingen evidens fundet
Antal tilfælde af inkontinens (number of episodes of incontinence) (Længste follow-up, min 6 måneder)							Kritisk outcome. Ingen evidens fundet
Inkontinensrelateret livskvalitet (incontinencerelated quality of life) (Endt behandling)							Vigtigt outcome. Ingen evidens fundet
*Den absolutte effekt i kontrolgruppen er baseret på den gennemsnitlige effekt i de inkluderede studier medmindre andet er angivet i kommentarfeltet. Den absolutte effekt i interventionsgruppen er baseret på den relative effekt og den absolutte risiko i kontrolgruppen. KI: Konfidensinterval; RR: Relativ risiko, MD: Gennemsnitlig forskel, SMD: Standardiserede gennemsnitlige forskelle							
GRADE evidensniveauer: Høj: Vi er meget sikre på, at den sande effekt ligger tæt på den estimerede effekt. Moderat: Vi er moderat sikre på den estimerede effekt. Den sande effekt ligger sandsynligvis tæt på denne, men der er en mulighed for, at den er væsentligt anderledes. Lav: Vi har begrænset tiltro til den estimerede effekt. Den sande effekt kan være væsentligt anderledes end den estimerede effekt Meget lav: Vi har meget ringe tiltro til den estimerede effekt. Den sande effekt vil sandsynligvis være væsentligt anderledes end den estimerede effekt.							

7 Svær overvægt og operation

7.1 Fokuseret spørgsmål 7

Bør kvinder med svær overvægt og stress urininkontinens tilbydes operation med midturethral slynge?

7.2 anbefaling

↑ **Overvej at tilbyde kvinder med svær overvægt og stress urininkontinens operation med midturethral slynge på samme vilkår som normalvægtige (⊕○○○).**

7.3 Praktiske råd og særlige patientovervejelser

Forud for operation bør vægttab overvejes som supplement eller alternativ til operation. Svært overvægtige kvinder (BMI >30) behøver ikke at opnå normal vægt (BMI <25) for at opnå gavnlige effekt på stress urininkontinens. Et relativt vægttab på 10% vil hos de fleste kvinder reducere graden af stress inkontinens. Superviseret vægttabsprogram kan overvejes hos den motiverede kvinde.

Forud for operation bør bækkenbundstræning tillige overvejes. Kvindens motivation for bækkenbundstræning skal afdækkes, da motivation er en forudsætning for et godt resultat.

Behandling med inkontinensring kan afprøves forud for eller i ventetiden indtil inkontinensoperation.

7.4 Baggrund for valg af spørgsmål

Overvægt og fedme er et stigende problem i Danmark og medfører flere svært overvægtige patienter, herunder også flere kvinder med svær overvægt og stress urininkontinens. Udredning og behandling af kvinder med stress urininkontinens og svær overvægt (BMI > 30) følger samme principper som ved normalvægtige. Selv et mindre vægttab kan reducere generne og graden af urininkontinens og skal altid anbefales. Mens de anæstesiologiske og generelle medicinske komplikationer såsom risiko for tromboemboli, infektion etc. til operation af patienter med svær overvægt er kendt, er det arbejdsgruppens indtryk, at viden om effekt og urogynækologiske komplikationer til operation med midturethral slynge er mere sparsom og i høj grad baseret på egne erfaringer. Formålet med det fokuserede spørgsmål er at undersøge balancen mellem effekt og komplikationer til operation med midturethral slynge hos kvinder med svær overvægt.

7.5 Litteratur

Evidensgrundlaget for det fokuserede spørgsmål er et systematisk review⁽³⁰⁾, hvorfra der blev brugt to observationelle studier^(31,32). Der blev ikke fundet yderligere RCT'er ved den opdaterende søgning. Flow charts findes på sst.dk.

7.6 Gennemgang af evidensen

Der blev ikke fundet RCT'er og de inkluderede studier var observationelle studier, hvorfor der er tale om indirekte evidens. Interventionen bestod af operation med midturethral slynge. Populationen var 35 kvinder med stress urininkontinens og BMI > 35 sammenlig-

net med 35 kvinder med BMI < 30⁽³¹⁾ og 153 kvinder med stress urininkontinens og BMI > 30 sammenlignet med 245 kvinder med BMI < 30⁽³²⁾. Der blev fundet statistisk, men ikke klinisk relevant forskel i patientoplevet cure rate til fordel for kvinder med BMI < 30 med en *risk ratio* på 1,08 (95% KI 1,01 - 1,15)⁽³²⁾. Cure rate var defineret som fravær af stress urininkontinens symptomer og negativ liggende og stående hoste test. Der blev fundet flere blæreperforationer blandt de normalvægtige. Fem blæreperforationer ud af 35 opererede kvinder med BMI < 30 sammenlignet med 0 ud af 35 opererede kvinder med BMI > 30⁽³¹⁾. Kvaliteten af evidensen er meget lav, da der er tale om indirekte evidens baseret på observationelle studier. Der er ikke justeret for potentielle confoundere som alder og menopause.

7.7 Arbejdsgruppens overvejelser

Kvaliteten af evidensen	Kvaliteten af evidensen er meget lav.
Balancen mellem gavnlige og skadelige effekter	<p>Ud fra den fundne litteratur synes der ikke at være en anden balance mellem effekt og skadevirkninger ved kirurgi hos kvinder med svær overvægt end hos normalvægtige kvinder.</p> <p>Komplikationer og risici til anæstesi ved svær overvægt skal overvejes og må tages med i betragtning.</p>
Patientpræferencer	Interventionen vurderes at være præferencefølsom, da nogle kvinder vil foretrække operation frem for konservativ behandling og omvendt.

7.8 Rationale for anbefaling

Der blev i formuleringen af anbefalingen lagt vægt på, at der ikke blev fundet relevant klinisk forskel i patientoplevet cure rate eller blæreperforation. Der er i den foreliggende evidens intet holdepunkt for, at overvægtige ikke skal tilbydes samme behandling som normalvægtige. Operation skønnes at være præferencefølsom. Anbefalingen er svag, idet kvaliteten af evidensen var meget lav.

7.9 Evidensprofil

PICO 7 Bør kvinder med svær overvægt og stress urininkontinens tilbydes primær operation med midturrethral slynge?						
Population: Kvinder med stress urininkontinens						
Intervention: Operation med midturrethral slynge hos kvinder med BMI over 30						
Sammenligning: Operation med midturrethral slynge hos kvinder med BMI under 30						
Outcome (Tidsramme)	Absolut effekt* (95% KI)		Relativ effekt 95% KI	Antal delta- gere (studier)	Evidens- niveau (GRADE)	Kommentarer
	Operation med MUS, BMI under 30	Operation med MUS, BMI over 30				
Blæreperforation (bladder lesion) (Peroperativt)			RR 11,0 (0,63 – 191,69)	70 (1 studie) ⁽³¹⁾	⊕ ⊖ ⊖ ⊖ MEGET LAV	Vigtigt outcome. Nedgraderes for

					observationelt studie. Antal blæreperforationer: 5/35 for inkontinente med BMI < 30 og 0/35 for inkontinente med BMI > 30.	
Inkontinensrelateret livskvalitet (incontinence related quality of life) <i>(Længste follow-up, min 6 måneder)</i>					Kritisk outcome. Ingen evidens fundet	
Stranguri med residualurin (bladder outlet obstruction with residual urine) <i>(Længste follow-up, min 6 måneder)</i>					Kritisk outcome. Ingen evidens fundet	
Patientoplevelt cure rate (patientreporteret vure rate) <i>(Længste follow-up, min 6 måneder)</i>	Studie population 784 per 1000	686 per 1000 (791 - 901)	RR 1.08 (1.01-1.15)	398 (1 studie) ⁽³²⁾	⊕ ⊖ ⊖ ⊖ MEGET LAV	Kritisk outcome. Nedgraderes for observationelt studie
De novo inkontinens efter operation (de novo incontinence following surgery) <i>(Længste follow-up, min 6 måneder)</i>					Kritisk outcome. Ingen evidens fundet	
Re-operation (reoperation) <i>(Længste follow-up, min 6 måneder)</i>					Kritisk outcome. Ingen evidens fundet	
Bensmerter (leg pain) <i>(Længste follow-up, min 6 måneder)</i>					Vigtigt outcome. Ingen evidens fundet	
Underlivssmerter (pelvic pain) <i>(Længste follow-up, min 6 måneder)</i>					Vigtigt outcome. Ingen evidens fundet	
Infektion (infection) <i>(Follow-up 30 dage)</i>					Vigtigt outcome. Ingen evidens fundet	
Hæmatom (haematoma) <i>(Follow-up 30 dage)</i>					Vigtigt outcome. Ingen evidens fundet	
Dyspareuni (pain during sexual intercourse) <i>(Længste follow-up, min 6 måneder)</i>					Vigtigt outcome. Ingen evidens fundet	
Ændring i seksual funktion (change in sexual function) <i>(Længste follow-up, min 6 måneder)</i>					Vigtigt outcome. Ingen evidens fundet	
Antal tilfælde af inkontinens (number of episodes of incontinence) <i>(Længste follow-up, min 6 måneder)</i>					Kritisk outcome. Ingen evidens fundet	
Operationstid (duration of operation) <i>(Peroperativt)</i>					Vigtigt outcome. Ingen evidens fundet	
*Den absolutte effekt i kontrolgruppen er baseret på den gennemsnitlige effekt i de inkluderede studier medmindre andet er angivet i kommentarfeltet. Den absolutte effekt i interventionsgruppen er baseret på den relative effekt og den absolutte risiko i kontrolgruppen.						

KI: Konfidensinterval; RR: Relativ risiko, MD: Gennemsnitlig forskel, SMD: Standardiserede gennemsnitlige forskelle

GRADE evidensniveauer:

Høj: Vi er meget sikre på, at den sande effekt ligger tæt på den estimerede effekt.

Moderat: Vi er moderat sikre på den estimerede effekt. Den sande effekt ligger sandsynligvis tæt på denne, men der er en mulighed for, at den er væsentligt anderledes.

Lav: Vi har begrænset tiltro til den estimerede effekt. Den sande effekt kan være væsentligt anderledes end den estimerede effekt.

Meget lav: Vi har meget ringe tiltro til den estimerede effekt. Den sande effekt vil sandsynligvis være væsentligt anderledes end den estimerede effekt. Den sande effekt vil sandsynligvis være væsentligt anderledes end den estimerede effekt.

8 Retropubisk eller transobturator slynge?

8.1 Fokuseret spørgsmål 8

Bør kvinder med stress urininkontinens tilbydes behandling med retropubisk midturethral slynge (MUS-RT) frem for transobturator midturethral slynge (MUS-TO)?

8.2 Anbefaling

↑ **Overvej ved indikation for kirurgi at tilbyde enten retropubisk midturethral slynge (MUS-RT) eller transobturator midturethral slynge (MUS-TO) til kvinder med stress urininkontinens, da det ikke kan underbygges, at der er klinisk relevante forskelle (⊕○○○).**

8.3 Praktiske råd og særlige patientovervejelser

Det er vigtigt, at kirurgen dygtiggør sig for at opnå erfaring med mindst én type midturethral slynge og vedligeholder sine kirurgiske færdigheder og kompetence i denne.

Tidligere infektion, kirurgi og adhærencer, som kan medføre ændrede anatomiske forhold i det lille bækken, samt patienternes præferencer må tages i betragtning ved valg af kirurgisk metode.

Kirurgen bør i tilfælde, hvor det skønnes, at patienten med fordel kan tilbydes en anden kirurgisk metode end den kirurgen er trænet i, henvise patienten til relevant tilbud.

8.4 Baggrund for valg af spørgsmål

I Danmark foretages ca. 1000 operationer med midturethral slynge årligt. Nærmere detaljer kan findes på DUGA Basens årsrapport (www.dugabase.dk). Der anvendes to forskellige metoder – den retropubiske midturethral slynge (MUS-RT) og transobturator midturethral slyngen (MUS-TO). Der synes at være en betydelig forskel regionalt og lokalt på slyngepræference. Denne forskel vurderes at være betinget af tradition og kultur på de enkelte gynækologiske afdelinger. Det ønskes afklaret, om der er forskel i effekt og komplikationer mellem de to midturethral slynger.

8.5 Litteratur

Evidensgrundlaget for det fokuserede spørgsmål er en NICE guideline⁽³³⁾ fra 2013, hvorfra der blev brugt 12 RCT'er⁽³⁴⁻⁴⁵⁾. En opdaterende søgning fandt et systematisk review⁽⁴⁶⁾, hvorfra der blev brugt yderligere tre RCT'er⁽⁴⁷⁻⁴⁹⁾. En opdaterende primær litteratursøgning fandt yderligere to RCT'er^(50,51).

Evidensgrundlaget er således 17 RCT'er publicerede i 17 artikler. Flow charts findes på sst.dk.

De inkluderede RCT'er har overvejende 1 års follow-up^(34,35,37-42,44,48,50), fire RCT'er med 2-3 års follow-up^(36,43,45,49), samt to RCT'er med 5 års follow-up^(47,51). Arbejdsgruppen har kendskab til et publiceret dansk registerstudie⁽⁵²⁾ baseret på udtræk fra Landspatientregistret. Studiet sammenligner langtidsresultater og antal reoperationer for MUS-RT og

MUS-TO i årene 1998-2007 og har 5 års follow-up. På grund af den oplagte relevans er studiet inkluderet i den samlede litteratur som supplerende information.

8.6 Gennemgang af evidensen

De inkluderede studier var randomiserede kliniske studier og det nævnte observationelle studie. Interventionen bestod af MUS-RT sammenlignet med MUS-TO. Alle inkluderede studier omhandlede indefra-ud (inside-out) procedure, som er den anvendte i Danmark. Populationerne var kvinder i alderen 18 år og derover med stress urininkontinens, som var indstillet til operation med MUS. Kvinderne var ikke tidligere opereret for urininkontinens.

Der blev ikke fundet nogen relevant klinisk forskel mellem MUS-RT og MUS-TO vedrørende de kritiske outcomes inkontinensrelateret livskvalitet, patientoplevet cure rate eller de novo inkontinens efter operation. Der blev ikke fundet evidens vedrørende de kritiske outcomes antal tilfælde af inkontinens og stranguri med residualurin. Kvaliteten af de kritiske outcomes var samlet set moderat, da der nedreguleres for risiko for bias (unclear risk of bias, særlig attrition bias og reporting bias). Der blev fundet klinisk relevant effekt på det vigtige outcome blæreperforation til fordel for MUS-TO. I samtlige studier udførtes rutinemæssigt cystoskopi peroperativt efter anlæggelse af MUS-RT, mens at der kun udførtes cystoskopi på indikation (mistanke om blæreperforation) ved anlæggelse af MUS-TO. Der blev fundet klinisk relevant effekt på det vigtige outcome bensmerter til fordel for MUS-RT. Der blev fundet statistisk, men ikke klinisk relevant forskel på det vigtige outcome operationstid til fordel for MUS-TO, hvor den gennemsnitlige knivtid for MUS-TO var 14 minutter og MUS-RT 18 minutter. Der blev ikke fundet nogen klinisk relevant forskel på de vigtige outcomes reoperation, underlivssmerter, infektion, hæmatom, dyspareuni og ændring i seksual funktion.

Vedørende det vigtige outcome reoperation efter MUS-RT og MUS-TO fandtes fire RCT'er^(35,36,41,49). Metaanalyse af antal re-operationer pga. komplikation eller utilstrækkelig effekt af operation viste ingen forskel mellem MUS-RT (24 ud af 386 (6,2%)) og MUS-TO (19 ude af 331 (5,7%)) i en observationsperiode på 12 til 36 måneder. Evidensen er af moderat kvalitet. Et dansk registerstudie med 5 års follow-up viser flere re-operationer ved MUS-TO (9%) sammenlignet med MUS-RT (6%). Grundet studiedesignets indbyggede metodiske svagheder er der betydelig risiko for bias, da det ikke er muligt at justere for betydelige confoundere og case-mix. Evidensen er af meget lav kvalitet. Studiet skal dog nævnes, idet der muligvis er forskel i langtidseffekter og komplikationer mellem MUS-RT og MUS-TO.

8.7 Arbejdsgruppens overvejelser

Kvaliteten af evidensen	Kvaliteten af evidensen er meget lav.
Balancen mellem gavnlige og skadelige effekter	Evidensen tyder ikke på forskel i de gavnlige effekter mellem de to midt-urethral slynger, fraset kortere operationstid på 4 minutter ved MUS-TO. Forskellen skønnes ikke klinisk relevant. Evidensen viser, at der er flere blæreperforationer ved MUS-RT og flere bensmerter ved MUS-TO, men ellers ingen

	forskel.
Patientpræferencer	Interventionen skønnes ikke at være præferencefølsom.
Andre overvejelser	I DSOG guideline anbefales 20 MUS operationer årligt per kirurg for at vedligeholde kompetence ⁽⁵³⁾ .

8.8 Rationale for anbefaling

Der blev i formuleringen af anbefalingen lagt vægt på, at der ikke blev fundet nogen klinisk relevant forskel på gavnlige effekter mellem de to slyngetyper. Der var rapporterede skadevirkninger, hvor risiko for blæreperforation var størst ved MUS-RT, mens at forekomst af bensmerter var størst ved MUS-TO. Arbejdsgruppen vurderer, at der ved foreliggende evidens ikke kan anbefales én type frem for den anden. Valg af slyngetype skønnes ikke præferencefølsomt. Anbefalingen er svag, fordi kvaliteten af evidensen var meget lav.

8.9 Evidensprofil

PICO 8 Bør kvinder med stress urininkontinens tilbydes MUS-RT frem for MUS-TO?							
Population: Kvinder med stress urininkontinens							
Intervention: Operation med retropubisk midtarethral slynge (MUS-RT)							
Sammenligning: Operation med transobturator midtarethral slynge (MUS-TO)							
Outcome (Tidsramme)	Absolut effekt* (95% KI)			Relative effekt 95% KI	Antal deltagere (studier)	Evidens- niveau (GRADE)	Kommentarer
	Operation med MUS-TO	Operation med MUS-RT	Forskel ved operation med MUS-RT				
De novo inkontinens efter operation (de novo urgency incontinence following surgery) (Længste follow-up, min 6 måneder)	69 per 1000	62 per 1000 (39 to 97)	7 færre per 1000 (29 færre - 29 mere)	RR 0.90 (0.57 - 1.42)	1554 (8 studier) (37,38,40,43,47-49,51)	⊕ ⊕ ⊕ ⊖ MODERAT	Kritisk outcome. Ukendt risiko for bias
Stranguri med residualurin (bladder outlet obstruction with residual urine) (Længste follow-up, min 6 måneder)							Kritisk outcome. Ingen evidens fundet
Re-operation (re-operation) (Længste follow-up, ved 1-3 år)	57 per 1000	64 per 1000 (36 - 110)	7 mere per 1000 (20 færre - 54 mere)	RR 1.12 (0.64 - 1.95)	717 (4 studier) (35,36,41,49)	⊕ ⊕ ⊕ ⊖ MODERAT	Vigtigt outcome. Upræcist effekt-estimat
Bensmerter (leg pain) (Længste follow-up, min 6 måneder)	113 per 1000	25 per 1000 (10 - 59)	88 færre per 1000 (103 færre - 53 færre)	RR 0.22 (0.09 - 0.53)	615 (4 studier) ⁽⁴¹⁻⁴⁴⁾	⊕ ⊕ ⊕ ⊖ MODERAT	Vigtigt outcome. Ukendt risiko for bias
Underlivssmerter (pelvic pain) (Længste follow-up, min 6 måneder)	82 per 1000	64 per 1000 (23 - 166)	19 færre per 1000 (58 færre - 85 flere)	RR 0.77 (0.29 - 2.04)	192 (2 studier) ^(47,48)	⊕ ⊕ ⊕ ⊖ MODERAT	Vigtigt outcome. Upræcist effekt-estimat

Infektion (infection) (30 dage)	55 per 1000	60 per 1000 (26 - 135)	5 mere per 1000 (28 færre - 80 mere)	RR 1.09 (0.48 - 2.47)	992 (5 studier) (34,38-40,47)	⊕ ⊕ ⊕ ⊖ MODERAT	Vigtigt outcome. Ukendt risiko for bias
Ændring i seksual funktion (change in sexual function) (Længste follow-up, ved 1-3 år)	16 per 1000	20 per 1000 (2 - 154)	4 mere per 1000 (14 færre - 139 mere)	RR 1.22 (0.15 - 9.64)	149 (2 studier) ^(41,47)	⊕ ⊕ ⊖ ⊖ LAV	Vigtigt outcome. Ukendt risiko for bias og upræcist effektestimater. Angives som forværring i seksual funktion
Dyspareuni (pain during sexual intercourse) (Længste follow-up, ved 5 år)	27 per 1000	29 per 1000 (1 - 438)	2 mere per 1000 (25 færre - 412 mere)	RR 1.06 (0.07 - 16.26)	72 (1 studie) ⁽⁴⁷⁾	⊕ ⊕ ⊕ ⊖ MODERAT	Vigtigt outcome. Kun 1 RCT
Blæreperforation (bladder lesion) (Peroperativt)	2 per 1000	7 per 1000 (3 - 17)	5 mere per 1000 (1 mere - 15 mere)	RR 3.70 (1.61 - 8.53)	2003 (13 studier) ^(34-42,44,45,47,48)	⊕ ⊕ ⊕ ⊖ MODERAT	Vigtigt outcome. Ukendt risiko for bias
Patientoplevelt cure rate (subjective cure rate) (Længste follow-up, min 6 måneder)	754 per 1000	769 per 1000 (746 - 784)	15 mere per 1000 (8 færre - 30 mere)	RR 1.02 (0.99 - 1.04)	1815 (9 studier) (36,38,40-42,47,49-51)	⊕ ⊕ ⊕ ⊖ MODERAT	Kritisk outcome. Ukendt risiko for bias
Inkontinensrelateret livskvalitet (incontinencerelated quality of life) (Længste follow-up, ved 1-5 år)			SMD 0.07 (0.14 færre - 0.27 mere)		1438 (8 studier) (35,37,38,41,47-49,51)	⊕ ⊕ ⊕ ⊖ MODERAT	Kritisk outcome. Ukendt risiko for bias
Antal tilfælde af inkontinens (number of episodes of incontinence) (Længste follow-up, min 6 måneder)							Kritisk outcome. Ingen evidens fundet
Operationstid (duration of surgery) (Peroperativt)			MD 3.75 (3.20 mere - 4.30 mere)		674 (2 studier) ^(48,50)	⊕ ⊕ ⊕ ⊖ MODERAT	Vigtigt outcome. Risiko for bias. Angivet i minutter
Ændring i seksual funktion (change in sexual function) (Længste follow-up, ved 1 år)	mean 5.07	mean 5.57	MD 0.5 (0.11 mere to 0.89 mere)		288 (1 studie) ⁽³⁸⁾	⊕ ⊕ ⊕ ⊖ MODERAT	Vigtigt outcome. Ukendt risiko for bias. Anvendt Contilife (range 1-6), jo højere desto bedre, angives som final value

*Den absolutte effekt i kontrolgruppen er baseret på den gennemsnitlige effekt i de inkluderede studier medmindre andet er angivet i kommentarfeltet. Den absolutte effekt i interventionsgruppen er baseret på den relative effekt og den absolutte risiko i kontrolgruppen.

KI: Konfidensinterval; RR: Relativ risiko, MD: Gennemsnitlig forskel, SMD: Standardiserede gennemsnitlige forskelle

GRADE evidensniveauer:

Høj: Vi er meget sikre på, at den sande effekt ligger tæt på den estimerede effekt.

Moderat: Vi er moderat sikre på den estimerede effekt. Den sande effekt ligger sandsynligvis tæt på denne, men der er en mulighed for, at den er væsentligt anderledes.

Lav: Vi har begrænset tiltro til den estimerede effekt. Den sande effekt kan være væsentligt anderledes end den estimerede effekt.

Meget lav: Vi har meget ringe tiltro til den estimerede effekt. Den sande effekt vil sandsynligvis være væsentligt anderledes end den estimerede effekt.

9 Vaginal østrogen til urgency urininkontinens?

9.1 Fokuseret spørgsmål 9

Bør postmenopausale kvinder med urgency urininkontinens behandles med vaginal østrogentilskud som add-on til antimuskarinergika/beta3-agonist?

↓ **Undlad at anvende vaginal østrogentilskud rutinemæssigt som add-on til antimuskarinergika/beta3-agonist til kvinder med urgency urininkontinens på denne indikation (⊕○○○).**

9.2 Praktiske råd og særlige patientovervejelser

Vaginal østrogentilskud kan overvejes som add-on til antimuskarinergika/beta3-agonist ved urgency urininkontinens og *samtidige* urogenitale gener af slimhindeatrofi.

Behandling med vaginal østrogentilskud kan være indiceret ved andre urogenitale følger hos postmenopausale kvinder, eksempelvis recidiverende cystitis, tørhed i skeden, dysuri og svie omkring urethra og introitus.

Der findes forskellige dispenseringsformer af vaginalt østrogen, som doseres i henhold til produktresumé. Creme og vagitorier appliceres to gange ugentlig som vedligeholdelsesdosis og vaginalindlæg (hormonring) appliceres dybt i vagina og bæres kontinuerligt i tre måneder og udskiftes med et nyt. Kvindens præferencer må afdækkes.

9.3 Baggrund for valg af spørgsmål

Gener af slimhindeatrofi som følge af nedsat eller ophørt endogen østrogenproduktion kan være indikation for behandling med vaginalt østrogentilskud. I Danmark bliver mange kvinder med urininkontinens, herunder urgency urininkontinens, behandlet med vaginal østrogentilskud. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at der gives vaginal østrogentilskud til kvinder med urgency urininkontinens uden gener af slimhindeatrofi. Der er behov for at afklare om vaginal østrogentilskud sammen med antimuskarinergika/beta3-agonist forbedrer urgency inkontinens og om behandlingen tolereres uden væsentlige bivirkninger.

9.4 Litteratur

Evidensgrundlaget for besvarelsen af det fokuserede spørgsmål er et systematisk review⁽⁵⁴⁾, hvorfra der blev brugt to RCT'er^(55,56). Der blev ikke fundet yderligere RCT'er ved en opdateret søgning. Flow charts findes på sst.dk.

9.5 Gennemgang af evidensen

De inkluderede studier var randomiserede kontrollerede studier. Interventionen bestod af 12 ugers behandling med tolterodin 4 mg dagligt og 2 gange ugentlig applikation af vaginal østrogen creme (0,625 mg conjugated equine estrogen (CEE))⁽⁵⁶⁾ sammenlignet med tolterodin alene⁽⁵⁶⁾. Samme intervention sås i studiet af Serati, dog gives vaginal østrogen creme dagligt, mens dosis og præparat ikke var angivet⁽⁵⁵⁾. Populationer var postmenopausale kvinder med symptomatisk urgency/overaktiv blære, men ikke nødvendig-

vis urgency urininkontinens. I Serati studiet var urodynamisk påvist detrusor overaktivitet obligat ⁽⁵⁵⁾ og i Tseng studiet fik kvinderne ikke udført urodynamisk undersøgelse ⁽⁵⁶⁾.

Der blev ikke fundet klinisk relevant effekt på de kritiske outcomes inkontinensrelateret livskvalitet, patientoplevet effekt og antal tilfælde af inkontinens. Der blev ikke fundet evidens vedrørende de kritiske outcomes cancer og alvorlige bivirkninger. Kvaliteten af evidensen af de kritiske outcomes var samlet set meget lav grundet manglende evidens. Ved funden evidens nedreguleres for indirekte evidens grundet population med urgency/overaktiv blære og ikke nødvendigvis urgency urininkontinens, og unøjagtighed. Der blev ikke fundet effekt på de vigtige outcomes frafald og antal vandladninger per døgn. Der blev ikke fundet evidens vedrørende de vigtige outcomes DVT og antal urinvejsinfektioner.

9.6 Arbejdsgruppens overvejelser

Kvaliteten af evidensen	Kvaliteten af evidensen er meget lav.
Balancen mellem gavnlige og skadelige effekter	Der er ikke nogle signifikante gavnlige effekter på de valgte outcomes af add-on behandling med vaginal østrogentilskud. Den foreliggende evidens belyser ikke skadelige effekter af behandling.
Patientpræferencer	Interventionen med vaginal østrogentilskud skønnes at være præferencefølsomt. Nogle kvinder vil finde applikation af creme, vagitorier eller hormonring i skeden ubehageligt.

9.7 Rationale for anbefaling

Der blev i formuleringen af anbefalingen lagt vægt på, at add-on med vaginal østrogentilskud til antimuskarinerig behandling ingen effekt havde på inkontinensrelateret livskvalitet, patientoplevet effekt eller antal vandladninger per døgn. Derudover var der hverken frafald eller rapporterede skadevirkninger. Hormonbehandling er præferencefølsomt. Anbefalingen er svag, da kvaliteten af evidensen er meget lav.

9.8 Evidensprofil

PICO 9 Bør postmenopausale kvinder med urgency urininkontinens behandles med vaginal østrogentilskud som add-on til antimuskarinerigika/beta-3 agonist?							
Population: Postmenopausale kvinder med urgency urininkontinens							
Intervention: Lokal vaginal behandling med østrogen i minimum 3 måneder som add-on til antimuskarinerigika/beta-3 agonist i minimum 3 måneder							
Sammenligning: Peroral behandling med antimuskarinerigika/beta-3 agonist i minimum 3 måneder							
Outcome (Tidsramme)	Absolut effekt* (95% KI)			Relativ effekt 95% KI	Antal deltagere (studier)	Evidens-niveau (GRADE)	Kommentarer
	Antimuskarinerig behandling	Lokal østrogentilskud som add-on til antimuskarinerig behandling	Forskel ved add-on med lokal østrogentilskud				
Patientoplevet effekt (patientreported effect)	806 per 1000	749 per 1000 (435 - 1289)	57 færre per 1000 (373 færre - 487 mere)	RR 0,93 (0,54 – 1,6)	229 (1 studie) ⁽⁵⁵⁾	⊕ ⊕ ⊖ ⊖ LAV	Kritisk outcome. Kun 1 RCT med OAB population

<i>(Endt behandling)</i>						
Frafald (drop-outs) <i>(Endt behandling)</i>				80 (1 studie) (56)	⊕ ⊕ ⊕ ⊖ MODERAT	Vigtigt outcome. Kun 1 RCT. Ingen events i begge grupper
Cancer <i>(Længste follow-up, min 6 måneder)</i>						Kritisk outcome. Ingen evidens fundet
Alvorlige bivirkninger (serious adverse events) <i>(Endt behandling)</i>						Vigtigt outcome. Ingen evidens fundet
Dyb venøs trombose (deep venous thrombosis) <i>(Endt behandling)</i>						Vigtigt outcome. Ingen evidens fundet
Antal urinvejsinfektioner (number of urinary tract infections) <i>(Endt behandling)</i>						Vigtigt outcome. Ingen evidens fundet
Patientoplevelt effekt (patient-reported effect) <i>(Endt behandling)</i>	mean 7,2	mean 6,9	MD 0,3 (1,53 færre – 0,93 mere)	80 (1 studie) (56)	⊕ ⊕ ⊕ ⊖ LAV	Kritisk outcome. Kun 1 RCT med OAB population. Anvendt UDI-6 (range 0-100, jo lavere desto bedre)
Antal vandladninger per døgn (number of voidings daily) <i>(Endt behandling)</i>	mean 6,4	mean 5,8	MD 0,6 (1,25 færre – 0,05 mere)	80 (1 studie) (56)	⊕ ⊕ ⊕ ⊖ LAV	Vigtigt outcome. Kun 1 RCT med OAB population
Antal tilfælde af urgency inkontinens per døgn (number of episodes of urgency incontinence daily) <i>(Endt behandling)</i>	mean 3,5	mean 3,3	MD 0,2 (0,44 færre – 0,04 mere)	80 (1 studie) (56)	⊕ ⊕ ⊕ ⊖ LAV	Kritisk outcome. Kun 1 RCT med OAB population
Inkontinensrelateret livskvalitet (incontinence-related quality of life) <i>(Endt behandling)</i>	mean 6,5	mean 6,1	MD 0,4 (1,54 færre – 0,74 mere)	80 (1 studie) (56)	⊕ ⊕ ⊕ ⊖ LAV	Kritisk outcome. Kun 1 RCT med OAB population. Anvendt IIQ-7 (range 0-100, jo lavere desto bedre)

*Den absolutte effekt i kontrolgruppen er baseret på den gennemsnitlige effekt i de inkluderede studier medmindre andet er angivet i kommentarfeltet. Den absolutte effekt i interventionsgruppen er baseret på den relative effekt og den absolutte risiko i kontrolgruppen.

KI: Konfidensinterval; RR: Relativ risiko, MD: Gennemsnitlig forskel, SMD: Standardiserede gennemsnitlige forskelle

GRADE evidensniveauer:

Høj: Vi er meget sikre på, at den sande effekt ligger tæt på den estimerede effekt.

Moderat: Vi er moderat sikre på den estimerede effekt. Den sande effekt ligger sandsynligvis tæt på denne, men der er en mulighed for, at den er væsentligt anderledes.

Lav: Vi har begrænset tiltro til den estimerede effekt. Den sande effekt kan være væsentligt anderledes end den estimerede effekt

Meget lav: Vi har meget ringe tiltro til den estimerede effekt. Den sande effekt vil sandsynligvis være væsentligt anderledes end den estimerede effekt.

10 Antimuskarinerg medicin eller beta3-agonist til urgency urininkontinens?

10.1 Fokuseret spørgsmål 10

Bør kvinder med urgency urininkontinens behandles med beta3-agonist frem for antimuskarinergika?

10.2 Anbefaling

↑ **Overvej behandling med beta3-agonist eller antimuskarinerg medicin til kvinder med urgency urininkontinens, da det ikke kan underbygges, at der er klinisk relevante forskelle (⊕⊕○○).**

10.3 Praktiske råd og særlige patientovervejelser

Behandlingseffekt og bivirkninger bør vurderes efter 4 ugers behandling. Ved effekt og tolerable bivirkninger fortsættes den valgte behandling. Det bør overvejes at pausere behandling cirka tre uger årligt med henblik på vurdering af fortsat behov.

Ved medicinordination til kvinder, som i forvejen tager mange andre lægemidler, skal lægemiddelinteraktioner altid overvejes. Her kan Sundhedsstyrelsens online redskab www.interaktionsdatabasen.dk være nyttig.

Ved medicinordination til ældre kvinder, skal potentielle bivirkninger i centralnervesystemet som hovedpine, svimmelhed, svækket kognitiv funktion og konfusion også have i mente ved præparatvalg.

Da beta3-agonist aktuelt er væsentlig dyrere end de fleste antimuskarinergika foreslår Sundhedsstyrelsen beroende på aktuelle pris at vælge et antimuskarinergt præparat som førstevalg. Ved gener af mundtørhed anbefales skift til andet antimuskarinergt præparat eller beta3-agonist.

10.4 Baggrund for valg af spørgsmål

Der bliver anvendt meget medicin til behandling af overaktiv blære og urgency urininkontinens i Danmark. Mest anvendt er de antimuskarinerge præparater. De gavnlige effekter er nogenlunde ens mellem de forskellige antimuskarinerge præparater, mens de varierer lidt i bivirkningsprofil, administrationsform og pris. Et nyere præparat er mirabegron, som er en beta3-agonist. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at der for nuværende ikke er tilstrækkelig klarhed om præparatvalg og vurderer derfor, at det er relevant at undersøge, om der er evidens for at anbefale beta3-agonist frem for antimuskarinerg medicin.

10.5 Litteratur

Evidensgrundlaget for det fokuserede spørgsmål er tre systematiske reviews⁽⁵⁷⁻⁵⁹⁾, hvorfra der blev brugt fire RCT'er⁽⁶⁰⁻⁶³⁾. Disse blev suppleret med en RCT⁽⁶⁴⁾ fra en opdateret søgning. Evidensgrundlaget er således fem RCT'er publicerede i fem artikler. Flow charts findes på sst.dk.

10.6 Gennemgang af evidensen

De inkluderede studier var randomiserede dobbelt-blindede studier. Det drejer sig om store multicenter trials finansieret og initieret af lægemiddelvirksomheder. Interventionen bestod af peroral behandling med beta3-agonisten mirabegron 50 mg en gang dagligt sammenlignet med peroral behandling med det antimuskarinerge præparat tolterodin 4 mg en gang dagligt. Samlet behandlingsvarighed var 12 uger og follow-up var ved endt behandling. Populationerne var mænd og kvinder i alderen 18 år og derover med urgency/overaktiv blære eller blandings urininkontinens med overvægt af urgency komponent. Der var ikke noget krav om urgency inkontinens. De fleste deltagere var antimuskarinerge/beta3-agonist-naive. Der var krav om medicinfri periode inden inkludering.

Der blev ikke fundet nogen klinisk relevant forskel mellem mirabegron og tolterodin vedrørende de kritiske outcomes inkontinensrelateret livskvalitet, antal tilfælde af inkontinens, patientoplevet effekt eller alvorlige bivirkninger. Kvaliteten af evidensen af de kritiske outcome var samlet set lav, da der nedjusteres for indirekte evidens grundet urgency/overaktiv blære og ikke nødvendigvis urgency urininkontinens og risiko for bias pga. lægemiddelindustri sponsoreret/initieret studier. Der blev fundet klinisk relevant effekt på det vigtige outcome mundtørhed til fordel for mirabegron med en relativ risiko på 0,33 (95% KI 0,21-0,51). Der blev fundet statistisk, men ikke klinisk relevant effekt på det vigtige outcome arytmi til fordel for mirabegron med en relativ risiko på 0,66 (95% KI 0,46-0,97). Der blev ikke fundet klinisk relevant forskel mellem mirabegron og tolterodin vedrørende de øvrige vigtige outcomes antal vandladninger, frafald, kvalme, obstipation, diarré, hypertension, antal urinvejsinfektioner og synsforstyrrelser/øjentørhed.

10.7 Arbejdsgruppens overvejelser

Kvaliteten af evidensen	Kvaliteten af evidensen er lav.
Balancen mellem gavnlige og skadelige effekter	Beta3-agonist og antimuskarinerge præparater vurderes lige effektive. Beta3-agonist giver signifikant mindre mundtørhed, som er en hyppig bivirkning ved de antimuskarinerge præparater.
Patientpræferencer	Interventionen skønnes ikke at være præferencefølsom, dog formodes forskel i pris at kunne have indflydelse på patienters præferencer.

10.8 Rationale for anbefaling

Der blev i formuleringen af anbefalingen lagt vægt på, at beta3-agonist og antimuskarinerge medicin var lige effektive i forhold til inkontinensrelateret livskvalitet, patientoplevet effekt, antal tilfælde af inkontinens samt antal vandladninger per døgn. Der var ingen forskel i rapporterede skadevirkninger eller bivirkninger, fraset statistisk og klinisk relevant mindre mundtørhed til fordel for beta3-agonist. Intervention med beta3-agonist eller antimuskarinerge medicin skønnes ikke præferencefølsom. Kvaliteten af evidensen var lav.

10.9 Evidensprofil

PICO 10 Bør kvinder med urgency urininkontinens behandles med beta3-agonist frem for antimuskarnergika?							
Population: Kvinder med urgency urininkontinens							
Intervention: Behandling med peroral beta3-agonist i minimum 3 måneder							
Sammenligning: Behandling med peroral antimuskarnergika i ækvieffektiv dosis i minimum 3 måneder							
Outcome (Tidsramme)	Absolut effekt* (95% KI)			Relativ effekt 95% KI	Antal deltagere (studier)	Evidens- niveau (GRADE)	Kommentarer
	4 mg tolterodindagligt i 3 måneder	50 mg mirabegron dagligt i 3 måneder	Forskel med mirabegron				
Kardiovaskulære bivirkninger - arythmi (arrhythmia) (Endt behandling)	37 per 1000	25 per 1000 (17 - 35)	13 færre per 1000 (20 færre - 1 færre)	RR 0,66 (0,46 - 0,97)	3532 (4 studier) (61-64)	⊕ ⊕ ⊕ ⊖ MODERAT	Vigtigt outcome. Risiko for bias
Kardiovaskulære bivirkninger - hypertension (hypertension) (Endt behandling)	68 per 1000	60 per 1000 (46 - 77)	8 færre per 1000 (21 færre - 9 mere)	RR 0,88 (0,69 - 1,14)	3532 (4 studier) (61-64)	⊕ ⊕ ⊕ ⊖ MODERAT	Vigtigt outcome. Risiko for bias
Antimuskarnerge bivirkninger - mundtørhed (dry mouth) (Endt behandling)	95 per 1000	31 per 1000 (19 - 48)	64 færre per 1000 (75 færre - 46 færre)	RR 0,33 (0,21 - 0,51)	3786 (5 studier) (60-64)	⊕ ⊕ ⊕ ⊖ MODERAT	Vigtigt outcome. Risiko for bias
Kvalme (nausea) (Endt behandling)	12 per 1000	12 per 1000 (1 - 131)	0 mere per 1000 (11 færre - 117 mere)	RR 1,01 (0,09 - 10,94)	254 (1 studie) (60)	⊕ ⊕ ⊖ ⊖ LAV	Vigtigt outcome. Kun 1 RCT og risiko for bias
Forstoppelse (constipation) (Endt behandling)	25 per 1000	25 per 1000 (16 - 37)	0 mere per 1000 (8 færre - 13 mere)	RR 1,0 (0,66 - 1,51)	3620 (4 studier) (61-64)	⊕ ⊕ ⊕ ⊖ MODERAT	Vigtigt outcome. Risiko for bias
Synsforstyrrelser/øjentørhed (eye disorders) (Endt behandling)	6 per 1000	13 per 1000 (3 - 60)	7 mere per 1000 (3 færre - 52 mere)	RR 2,26 (0,51 - 10,06)	2866 (3 studier) (60-62)	⊕ ⊕ ⊖ ⊖ LAV	Vigtigt outcome. Risiko for bias og upræcist effekt-estimat
Frafald (dropouts) (Endt behandling)	154 per 1000	162 per 1000 (133 - 195)	8 mere per 1000 (20 færre - 42 mere)	RR 1,05 (0,87 - 1,27)	3799 (5 studier) (60-64)	⊕ ⊕ ⊖ ⊖ LAV	Vigtigt outcome. Risiko for bias og population med OAB
Alvorlige bivirkninger (serious adverse events) (Endt behandling)	41 per 1000	41 per 1000 (28 - 58)	0 færre per 1000 (13 færre - 17 mere)	RR 0,99 (0,69 - 1,43)	2778 (3 studier) (61-63)	⊕ ⊕ ⊖ ⊖ LAV	Kritisk outcome. Risiko for bias og inkonsistente resultater
Patientoplevet effekt (patientreported effect) (Endt behandling)	659 per 1000	681 per 1000 (612 - 757)	22 mere per 1000 (47 færre - 98 mere)	RR 1,03 (0,93 - 1,15)	1812 (3 studier) (60-62)	⊕ ⊕ ⊖ ⊖ LAV	Kritisk outcome. Risiko for bias og population med OAB
Bivirkninger (adverse events) (Endt behandling)	499 per 1000	448 per 1000 (394 - 508)	51 færre per 1000 (106 færre - 11 mere)	RR 0,9 (0,79 - 1,02)	3786 (5 studier) (60-64)	⊕ ⊕ ⊖ ⊖ LAV	Vigtigt outcome. Risiko for bias og upræcist effekt-estimat
Diarre (diarrhea) (Endt behandling)	20 per 1000	18 per 1000 (9 - 34)	2 færre per 1000 (11 færre - 15 mere)	RR 0,88 (0,45 - 1,72)	1790 (2 studier) (61,63)	⊕ ⊕ ⊖ ⊖ LAV	Vigtigt outcome. Risiko for bias og upræcist effekt-estimat

Antal urinvejsinfektioner (number of urinary tract infections) <i>(Endt behandling)</i>	47 per 1000	41 per 1000 (29 - 59)	5 færre per 1000 (18 færre - 13 mere)	RR 0,89 (0,62 – 1,27)	2612 (2 studier) (61,62)	⊕ ⊕ ⊖ ⊖ LAV	Vigtigt outcome. Risiko for bias og population med OAB
Inkontinensrelateret livskvalitet (incontinencerelated quality of life) <i>(Endt behandling)</i>			SMD 0,02 (0,12 færre – 0,09 mere)		3651 (5 studier) (60-64)	⊕ ⊕ ⊖ ⊖ LAV	Kritisk outcome. Risiko for bias og population med OAB. Angives som ændring fra base- line
Antal tilfælde af inkontinens per døgn (number of episodes of incontinence daily) <i>(Endt behandling)</i>	mean -1,01	mean -1,23	MD 0,09 (0,37 færre – 0,19 mere)		2565 (5 studier) (60-64)	⊕ ⊕ ⊖ ⊖ LAV	Kritisk outcome. Risiko for bias og population med OAB. Angives som ændring fra base- line
Antal vandladninger per døgn (number of voidings daily) <i>(Endt behandling)</i>	mean -1,52	mean -1,85	MD 0,21 (0,52 færre to 0,11 mere)		3660 (5 studier) (60-64)	⊕ ⊕ ⊖ ⊖ LAV	Vigtigt outcome. Risiko for bias og population med OAB. Angives som ændring fra base- line
*Den absolutte effekt i kontrolgruppen er baseret på den gennemsnitlige effekt i de inkluderede studier medmindre andet er angivet i kommentarfeltet. Den absolutte effekt i interventionsgruppen er baseret på den relative effekt og den absolutte risiko i kontrolgruppen. KI: Konfidensinterval; RR: Relativ risiko, MD: Gennemsnitlig forskel, SMD: Standardiserede gennemsnitlige forskelle							

GRADE evidensniveauer:

Høj: Vi er meget sikre på, at den sande effekt ligger tæt på den estimerede effekt.

Moderat: Vi er moderat sikre på den estimerede effekt. Den sande effekt ligger sandsynligvis tæt på denne, men der er en mulighed for, at den er væsentligt anderledes.

Lav: Vi har begrænset tiltro til den estimerede effekt. Den sande effekt kan være væsentligt anderledes end den estimerede effekt

Meget lav: Vi har meget ringe tiltro til den estimerede effekt. Den sande effekt vil sandsynligvis være væsentligt anderledes end den estimerede effekt.

11 Referenceliste

- (1) Dumoulin C, Hay-Smith EJC, Mac Habee-Seguin G. Pelvic floor muscle training versus no treatment, or inactive control treatments, for urinary incontinence in women. *Cochrane Database of Systematic Reviews* 2014;5:CD005654.
- (2) Hay-Smith EJ, Herderschee R, Dumoulin C, Herbison GP. Comparisons of approaches to pelvic floor muscle training for urinary incontinence in women. *Cochrane Database of Systematic Reviews* 2011;12:CD009508.
- (3) Beuttenmuller L, Cader SA, Macena RHM, Araujo NDS, Nunes EFC, Dantas EHM. Muscle contraction of the pelvic floor and quality of life of women with stress urinary incontinence who underwent kinesitherapy. *Fizjoterapia* 2010;18(1):35-41.
- (4) Bo K, Talseth T, Holme I. Single blind, randomised controlled trial of pelvic floor exercises, electrical stimulation, vaginal cones, and no treatment in management of genuine stress incontinence in women. *BMJ* 1999;318(7182):487-493.
- (5) Burgio KL, Locher JL, Goode PS, Hardin JM, McDowell BJ, Dombrowski M, et al. Behavioral vs drug treatment for urge urinary incontinence in older women: a randomized controlled trial. *JAMA* 1998;280(23):1995-2000.
- (6) Burns PA, Pranikoff K, Nochajski TH, Hadley EC, Levy KJ, Ory MG. A comparison of effectiveness of biofeedback and pelvic muscle exercise treatment of stress incontinence in older community-dwelling women. *J Gerontol* 1993;48(4):M167-74.
- (7) Carneiro EF, Araujo Ndos S, Beuttenmull L, Vieira PC, Cader SA, Cader SA, et al. The anatomical-functional characteristics of the pelvic floor and quality of life of women with stress urinary incontinence subjected to perineal exercises. *Actas Urol Esp* 2010;34(9):788-793.
- (8) Castro RA, Arruda RM, Zanetti MR, Santos PD, Sartori MG, Girao MJ. Single-blind, randomized, controlled trial of pelvic floor muscle training, electrical stimulation, vaginal cones, and no active treatment in the management of stress urinary incontinence. *Clinics (Sao Paulo)* 2008;63(4):465-472.
- (9) Ghoniem GM, Van Leeuwen JS, Elser DM, Freeman RM, Zhao YD, Yalcin I, et al. A randomized controlled trial of duloxetine alone, pelvic floor muscle training alone, combined treatment and no active treatment in women with stress urinary incontinence. *J Urol* 2005;173(5):1647-1653.
- (10) Lagro-Janssen TL, Debruyne FM, Smits AJ, van Weel C. Controlled trial of pelvic floor exercises in the treatment of urinary stress incontinence in general practice. *Br J Gen Pract* 1991;41(352):445-449.
- (11) Pereira VS, Correia GN, Driusso P. Individual and group pelvic floor muscle training versus no treatment in female stress urinary incontinence: a randomized controlled pilot study. *Eur J Obstet Gynecol Reprod Biol* 2011;159(2):465-471.

- (12) Sar D, Khorshid L. The effects of pelvic floor muscle training on stress and mixed urinary incontinence and quality of life. *J Wound Ostomy Continence Nurs* 2009;36(4):429-435.
- (13) Wells T, Mayor R, Brink C, et al. Pelvic floor muscle exercise: A controlled clinical trial. Unpublished work however portions were presented at the sixteenth annual scientific meeting of the American Urogynecologic Society, Seattle, October 12–15, 1995.
- (14) Celiker Tosun O, Kaya Mutlu E, Ergenoglu AM, Yeniel AO, Tosun G, Malkoc M, et al. Does pelvic floor muscle training abolish symptoms of urinary incontinence? A randomized controlled trial. *Clin Rehabil* 2015 Jun;29(6):525-537.
- (15) Shamliyan TA, Kane RL, Wyman J, Wilt TJ. Systematic review: randomized, controlled trials of nonsurgical treatments for urinary incontinence in women. *Ann Intern Med* 2008 Mar 18;148(6):459-473.
- (16) Fantl JA, Wyman JF, McClish DK, Harkins SW, Elswick RK, Taylor JR, et al. Efficacy of bladder training in older women with urinary incontinence. *JAMA* 1991;265(5):609-613.
- (17) Lipp A, Shaw C, Glavind K. Mechanical devices for urinary incontinence in women. *Cochrane Database Syst Rev* 2014;12:CD001756.
- (18) Cornu JN, Mouly S, Amarenco G, Jacquetin B, Ciofu C, Haab F, et al. 75NC007 device for noninvasive stress urinary incontinence management in women: a randomized controlled trial. *Int Urogynecol J* 2012;23(12):1727-1734.
- (19) Nygaard I. Prevention of exercise incontinence with mechanical devices. *J Reprod Med* 1995;40(2):89-94.
- (20) Drennan VM, Greenwood N, Cole L, Fader M, Grant R, Rait G, et al. Conservative interventions for incontinence in people with dementia or cognitive impairment, living at home: a systematic review. *BMC geriatr* 2012;12:77.
- (21) Engberg S, Sereika SM, McDowell BJ, Weber E, Brodak I. Effectiveness of prompted voiding in treating urinary incontinence in cognitively impaired homebound older adults. *J Wound Ostomy Continence Nurs* 2002;29(5):252-265.
- (22) Jirovec MM, Templin T. Predicting success using individualized scheduled toileting for memory-impaired elders at home. *Res Nurs Health* 2001;24(1):1-8.
- (23) Vissers D, Neels H, Vermandel A, De Wachter S, Tjalma WA, Wyndaele JJ, et al. The effect of non-surgical weight loss interventions on urinary incontinence in overweight women: a systematic review and meta-analysis. *Obes Rev* 2014 Jul;15(7):610-617.
- (24) Subak LL, Wing R, West DS, Franklin F, Vittinghoff E, Creasman JM, et al. Weight loss to treat urinary incontinence in overweight and obese women. *N Engl J Med* 2009;360(5):481-490.

- (25) Subak LL, Whitcomb E, Shen H, Saxton J, Vittinghoff E, Brown JS. Weight loss: a novel and effective treatment for urinary incontinence. *J Urol* 2005;174(1):190-195.
- (26) Phelan S, Kanaya AM, Subak LL, Hogan PE, Espeland MA, Wing RR, et al. Weight loss prevents urinary incontinence in women with type 2 diabetes: results from the Look AHEAD trial. *J Urol* 2012;187(3):939-944.
- (27) Gozukara YM, Akalan G, Tok EC, Aytan H, Ertunc D. The improvement in pelvic floor symptoms with weight loss in obese women does not correlate with the changes in pelvic anatomy. *Int Urogynecol J Pelvic Floor Dysfunct* 2014 Sep;25(9):1219-1225.
- (28) Labrie J, Fischer K, van der Vaart CH. Health-related quality of life. The effect of pelvic floor muscle training and midurethral sling surgery: a systematic review. *Int Urogynecol J Pelvic Floor Dysfunct* 2012 Sep;23(9):1155-1162.
- (29) Labrie J, Berghmans BL, Fischer K, Milani AL, van der Wijk I, Smalbraak DJ, et al. Surgery versus physiotherapy for stress urinary incontinence. *N Engl J Med* 2013 Sep 19;369(12):1124-1133.
- (30) Weltz V, Guldberg R, Lose G. Efficacy and perioperative safety of synthetic mid-urethral slings in obese women with stress urinary incontinence. *Int Urogynecol J Pelvic Floor Dysfunct* 2015 May;26(5):641-648.
- (31) Lovatsis D, Gupta C, Dean E, Lee F. Tension-free vaginal tape procedure is an ideal treatment for obese patients. *Am J Obstet Gynecol* 2003;189(6):1601-4; discussion 1604-5.
- (32) Rechberger T, Futyma K, Jankiewicz K, Adamiak A, Bogusiewicz M, Skorupski P. Body mass index does not influence the outcome of anti-incontinence surgery among women whereas menopausal status and ageing do: a randomised trial. *Int Urogynecol J* 2010;21(7):801-806.
- (33) National Institute for Health Care Excellence (NICE). Urinary incontinence: The management of urinary incontinence in women. NICE, 2013 (CG171).
- (34) Aniuliene R. Tension-free vaginal tape versus tension-free vaginal tape obturator (inside-outside) in the surgical treatment of female stress urinary incontinence. *Medicina (Kaunas)* 2009;45(8):639-643.
- (35) Araco F, Gravante G, Sorge R, Overton J, De Vita D, Sesti F, et al. TVT-O vs TVT: a randomized trial in patients with different degrees of urinary stress incontinence. *Int Urogynecol J Pelvic Floor Dysfunct* 2008;19(7):917-926.
- (36) Deffieux X, Daher N, Mansoor A, Debodinance P, Muhlstein J, Fernandez H. Transobturator TVT-O versus retropubic TVT: results of a multicenter randomized controlled trial at 24 months follow-up. *Int Urogynecol J* 2010;21(11):1337-1345.
- (37) Karateke A, Haliloglu B, Cam C, Sakalli M. Comparison of TVT and TVT-O in patients with stress urinary incontinence: short-term cure rates and factors influencing the outcome. A prospective randomised study. *Aust N Z J Obstet Gynaecol* 2009;49(1):99-105.

- (38) Krofta L, Feyereisl J, Otcenasek M, Velebil P, Kasikova E, Krcmar M. TVT and TVT-O for surgical treatment of primary stress urinary incontinence: prospective randomized trial. *Int Urogynecol J* 2010;21(2):141-148.
- (39) Laurikainen E, Valpas A, Kivela A, Kalliola T, Rinne K, Takala T, et al. Retropubic compared with transobturator tape placement in treatment of urinary incontinence: a randomized controlled trial. *Obstet Gynecol* 2007;109(1):4-11.
- (40) Liapis A, Bakas P, Giner M, Creatsas G. Tension-free vaginal tape versus tension-free vaginal tape obturator in women with stress urinary incontinence. *Gynecol Obstet Invest* 2006;62(3):160-164.
- (41) Scheiner DA, Betschart C, Wiederkehr S, Seifert B, Fink D, Perucchini D. Twelve months effect on voiding function of retropubic compared with outside-in and inside-out transobturator midurethral slings. *Int Urogynecol J* 2012;23(2):197-206.
- (42) Teo R, Moran P, Mayne C, Tincello D. Randomized trial of tension-free vaginal tape and tension-free vaginal tape-obturator for urodynamic stress incontinence in women. *J Urol* 2011;185(4):1350-1355.
- (43) Wang W, Zhu L, Lang J. Transobturator tape procedure versus tension-free vaginal tape for treatment of stress urinary incontinence. *Int J Gynaecol Obstet* 2009;104(2):113-116.
- (44) Wang YJ, Li FP, Wang Q, Yang S, Cai XG, Chen YH. Comparison of three mid-urethral tension-free tapes (TVT, TVT-O, and TVT-Secur) in the treatment of female stress urinary incontinence: 1-year follow-up. *Int Urogynecol J* 2011;22(11):1369-1374.
- (45) Zhu L, Lang J, Hai N, Wong F. Comparing vaginal tape and transobturator tape for the treatment of mild and moderate stress incontinence. *Int J Gynaecol Obstet* 2007;99(1):14-17.
- (46) Seklehner S, Laudano MA, Xie D, Chughtai B, Lee RK. A meta-analysis of the performance of retropubic mid urethral slings versus transobturator mid urethral slings. *J Urol* 2015 Mar;193(3):909-915.
- (47) Angioli R, Plotti F, Muzii L, Montera R, Panici PB, Zullo MA. Tension-free vaginal tape versus transobturator suburethral tape: five-year follow-up results of a prospective, randomised trial. *Eur Urol* 2010;58(5):671-677.
- (48) Lee KS, Han DH, Choi YS, Yum SH, Song SH, Doo CK, et al. A prospective trial comparing tension-free vaginal tape and transobturator vaginal tape inside-out for the surgical treatment of female stress urinary incontinence: 1-year followup. *J Urol* 2007;177(1):214-218.
- (49) Palva K, Rinne K, Aukee P, Kivela A, Laurikainen E, Takala T, et al. A randomized trial comparing tension-free vaginal tape with tension-free vaginal tape-obturator: 36-month results. *Int Urogynecol J* 2010;21(9):1049-1055.
- (50) Aigmuller T, Tammaa A, Tamussino K, Hanzal E, Umek W, Kollé D, et al. Retropubic vs. transobturator tension-free vaginal tape for female stress urinary incontinence:

3-month results of a randomized controlled trial. *Int Urogynecol J Pelvic Floor Dysfunct* 2014 Aug;25(8):1023-1030.

(51) Laurikainen E, Valpas A, Aukee P, Kivela A, Rinne K, Takala T, et al. Five-year results of a randomized trial comparing retropubic and transobturator midurethral slings for stress incontinence. *Eur Urol* 2014 Jun;65(6):1109-1114.

(52) Hansen MF, Lose G, Kesmodel US, Gradel KO. Reoperation for urinary incontinence: A nationwide cohort study, 1998-2007. *Am J Obstet Gynecol* 2015 Sep 5 [Epub].

(53) Bek KM, Bennich G, Bing MH, Bor IP, Gimbel H, Glavind K, et al. Kirurgisk behandling af stress urininkontinens. *Dansk Selskab for Obstetrik og Gynækologi*, 2012.

[Link](#)

(54) Rahn DD, Ward RM, Sanses TV, Carberry C, Mamik MM, Meriwether KV, et al. Vaginal estrogen use in postmenopausal women with pelvic floor disorders: systematic review and practice guidelines. *Int Urogynecol J Pelvic Floor Dysfunct* 2015 Jan;26(1):3-13.

(55) Serati M, Salvatore S, Uccella S, Cardozo L, Bolis P. Is there a synergistic effect of topical oestrogens when administered with antimuscarinics in the treatment of symptomatic detrusor overactivity? *Eur Urol* 2009;55(3):713-719.

(56) Tseng LH, Wang AC, Chang YL, Soong YK, Lloyd LK, Ko YJ. Randomized comparison of tolterodine with vaginal estrogen cream versus tolterodine alone for the treatment of postmenopausal women with overactive bladder syndrome. *Neurourol Urodyn* 2009;28(1):47-51.

(57) Maman K, Aballea S, Nazir J, Desroziers K, Neine ME, Siddiqui E, et al. Comparative efficacy and safety of medical treatments for the management of overactive bladder: a systematic literature review and mixed treatment comparison. *Eur Urol* 2014 Apr;65(4):755-765.

(58) Rossanese M, Novara G, Challacombe B, Iannetti A, Dasgupta P, Ficarra V. Critical analysis of phase II and III randomised control trials (RCTs) evaluating efficacy and tolerability of a beta3-adrenoceptor agonist (Mirabegron) for overactive bladder (OAB). *BJU Int* 2015 Jan;115(1):32-40.

(59) Wu T, Duan X, Cao C-, Peng C-, Bu S-, Wang K-. The role of mirabegron in overactive bladder: A systematic review and meta-analysis. *Urol Int* 2014;93(3):326-337.

(60) Chapple CR, Dvorak V, Radziszewski P, Van Kerrebroeck P, Wyndaele JJ, Bosman B, et al. A phase II dose-ranging study of mirabegron in patients with overactive bladder. *Int Urogynecol J Pelvic Floor Dysfunct* 2013 Sep;24(9):1447-1458.

(61) Chapple CR, Kaplan SA, Mitcheson D, Klecka J, Cummings J, Drogendijk T, et al. Randomized double-blind, active-controlled phase 3 study to assess 12-month safety and efficacy of mirabegron, a beta(3)-adrenoceptor agonist, in overactive bladder. *Eur Urol* 2013 Feb;63(2):296-305.

(62) Khullar V, Amarenco G, Angulo JC, Cambronero J, Hoye K, Milsom I, et al. Efficacy and tolerability of mirabegron, a beta(3)-adrenoceptor agonist, in patients with overactive bladder: results from a randomised European-Australian phase 3 trial. *Eur Urol* 2013 Feb;63(2):283-295.

(63) Kuo H-, Lin H-, Yu H-, Cheng C-, Hung M-, Lin ATL. Results of a randomized, double-blind, placebo-controlled study of mirabegron in a Taiwanese population with overactive bladder and comparison with other clinical trials. *Urological Science* 2015;26(1):41-48.

(64) Yamaguchi O, Marui E, Kakizaki H, Homma Y, Igawa Y, Takeda M, et al. Phase III, randomised, double-blind, placebo-controlled study of the beta3-adrenoceptor agonist mirabegron, 50 mg once daily, in Japanese patients with overactive bladder. *BJU Int* 2014;113(6):951-960.

(65) Moller LA, Lose G, Jorgensen T. The prevalence and bothersomeness of lower urinary tract symptoms in women 40-60 years of age. *Acta Obstet Gynecol Scand* 2000;79(4):298-305.

(66) Haylen BT, de Ridder D, Freeman RM, Swift SE, Berghmans B, Lee J, et al. An International Urogynecological Association (IUGA)/International Continence Society (ICS) joint report on the terminology for female pelvic floor dysfunction. *Int Urogynecol J* 2010;21(1):5-26.

(67) Haylen BT, Freeman RM, Lee J, Swift SE, Cosson M, Deprest J, et al. International Urogynecological Association (IUGA)/International Continence Society (ICS) joint terminology and classification of the complications related to native tissue female pelvic floor surgery. *Neurourol Urodyn* 2012;31(4):406-414.

12 Bilag

Bilag 1:	Baggrund
Bilag 2:	Implementering
Bilag 3:	Monitorering
Bilag 4:	Opdatering og videre forskning
Bilag 5:	Beskrivelse af anvendt metode
Bilag 6:	Fokuserede spørgsmål på PICO-form
Bilag 7:	Beskrivelse af anbefalingernes styrke og implikationer
Bilag 8:	Søgestrategi, inkl. flow chart
Bilag 9:	Evidensvurderinger
Bilag 10:	Arbejdsgruppen og referencegruppen
Bilag 11:	Forkortelser og begreber

Bilag 1: Baggrund

Urininkontinens er et almindeligt symptom hos kvinder i alle aldersgrupper. En dansk undersøgelse har vist, at 16% af alle kvinder i alderen 40-60 år er urininkontinente, og at andelen stiger til 50% for kvinder over 75 år ⁽⁶⁵⁾. Urininkontinens kan påvirke livskvaliteten betydeligt hos den enkelte patient. Graviditet og vaginale fødsler er risikofaktorer for udvikling af urininkontinens. For mange kvinder er urininkontinens tabubelagt. Undersøgelser viser, at der gennemsnitligt går syv år fra symptomdebut før kvinden henvender sig til en sundhedsprofessionel vedrørende urininkontinens. Der kan være forskellige årsager hertil, eksempelvis tabuisering af inkontinens og uvidenhed om mulige behandlingstilbud. Urininkontinens er forbundet med forringet livskvalitet og betydelig økonomiske udgifter.

Definition af urininkontinens er baseret på kvindens symptomer samt objektive og urodynamiske fund. I henhold til International Continence Society ^(66,67) klassificeres urininkontinens i:

- Stress urininkontinens (SUI) – 40%
- Urgency urininkontinens (UUI) – 20%
- Blandings urininkontinens (MUI) – 30%
- Øvrige former – 10%

SUI defineres som ufrivillig urinlækage ved fysisk anstrengelse, host eller nys eller som observation af ufrivillig urinlækage fra urethra i forbindelse med anstrengelse, host eller nys. SUI kan ses ved ufrivillig urinlækage under fyldningscystometri ledsaget af øget intraabdominalt tryk f.eks. ved host uden samtidig detrusorkontraktion. SUI skyldes nedsat urethral lukkefunktion i reservoirfasen. Defekt suspension pga. defekter i bækkenbundens støtteapparat, der medfører urethral hypermobilitet, er en vigtig patogenetisk faktor. Væsentlige bidrag til SUI er graviditeter, fødsler og faktorer der bidrager til svækket bindevæv (rygning, genetiske bindevævsdefekter) og øget abdominaltryk (kronisk hoste, kronisk forstoppelse, overvægt).

UUI defineres som ufrivillig urinlækage ledsaget af urgency. Urgency er pludselig bydende vandladningstrang, der er svær at udskyde. UUI kan ses ved øget detrusoraktivitet og detrusorkontraktion med samtidig ufrivilligurinlækage og normalt intraabdominalt tryk. Ofte er ætiologien ukendt. Kendte årsager omfatter recidiverende cystitis, neoplasi, obstruktion og lidelser i centralnervesystemet, sidstnævnte også kaldet neurogen urininkontinens. Hos postmenopausale kvinder kan urothelatrofi være årsag til de irritative gener. Adfærdsforstyrrelser som uhensigtsmæssigt væskeindtag (polydipsi) og vandladningsvaner kan også være medvirkende.

Nogle kvinder har symptomer på både stress og urgency urininkontinens. Tilstanden kaldes blandings urininkontinens og objektive og urodynamiske fund kan påvise både SUI og UUI. Behandlingen rettes mod det mest generende.

Den nationale kliniske retningslinje omhandler faglige spørgsmål, der diskuteres hyppigt blandt sundhedsprofessionelle beskæftiget med urininkontinens. Der er stor variation i udredning og behandling inden for de i retningslinjen omhandlede spørgsmål. På baggrund heraf er det fundet relevant at udfærdige en national klinisk retningslinje, som kan vejlede den tværfaglige gruppe af sundhedsprofessionelle i forbindelse med udredning og behandling af kvinder med urininkontinens. Endvidere forventes, at retningslinjen er med til at skabe øget fokus på urininkontinens.

Bilag 2: Implementering

Dette afsnit beskriver hvilke aktører, der har et medansvar for at sikre udbredelsen af kendskabet til samt anvendelse af retningslinjens anbefalinger hos det sundhedsfaglige personale, der i den kliniske praksis møder kvinder med urininkontinens og skal tage stilling til udredning og behandling af denne patientgruppe. Afsnittet indeholder desuden arbejdsgruppens forslag til de konkrete aktiviteter, som de pågældende aktører kan iværksætte for at understøtte implementeringen.

Regionerne og regionernes sygehuse spiller en vigtig rolle i at understøtte implementeringen af den nationale kliniske retningslinje gennem formidling af retningslinjens indhold og ved at understøtte retningslinjens anvendelse i praksis. For at understøtte retningslinjens anvendelse lokalt er det hensigtsmæssigt, at den nationale kliniske retningslinje stemmes med eller integreres i de forløbsbeskrivelser, instrukser og vejledninger, som allerede anvendes her. Regionerne bør således sikre, at de anbefalinger, som må være relevante for specialiserede afdelinger på sygehusniveau, indarbejdes i instrukser og vejledninger i den pågældende region.

For almen praksis indebærer det, at anbefalinger fra den nationale kliniske retningslinje indarbejdes i regionernes forløbsbeskrivelser. Således vil de evidensbaserede relevante anbefalinger indgå i de patientvejledninger, som alment praktiserende læger allerede anvender, og som forholder sig til organisering i øvrigt i den pågældende region. Forløbsbeskrivelserne kan med fordel indeholde et link til den fulde nationale kliniske retningslinje.

Herudover kan der med fordel indsættes et link til den nationale kliniske retningslinje i lægehåndbogen. Praksiskonsulenter kan desuden have en rolle i at tage stilling til den konkrete implementering.

De faglige selskaber er en vigtig aktør i at udbrede kendskabet til retningslinjen. Sundhedsstyrelsen foreslår således, at den nationale kliniske retningslinje omtales på hjemmesiderne for Dansk Selskab for Obstetrik og Gynækologi (DSOG), Dansk Urogynækologisk Selskab (DUGS) og Dansk Urologisk Selskab (DUS), Dansk Sygepleje Selskab, Dansk Selskab for Fysioterapi, Dansk Selskab for Almen Medicin (DSAM), Fagligt Selskab for Urologisk Interesserede Sygeplejersker (FSUIS) og Kontinensforeningen, evt. med orientering om, hvad den indebærer for det pågældende speciale og med et link til den fulde version af retningslinjen. Sundhedsstyrelsen foreslår ligeledes, at retningslinjen præsenteres på årsmøder i regi af de faglige selskaber og på lægedage. Information kan også formidles via medlemsblade og elektroniske nyhedsbreve. Sundhedsstyrelsen foreslår desuden, at retningslinjens indhold formidles til patienterne, og at relevante patientforeninger kan spille en rolle heri.

Implementering af national klinisk retningslinje for urininkontinens hos kvinder er som udgangspunkt et regionalt ansvar. Dog ønsker Sundhedsstyrelsen at understøtte implementeringen. I foråret 2014 publicerede Sundhedsstyrelsen således en værktøjskasse med konkrete redskaber til implementering. Den er tilgængelig som et elektronisk opslagsværk på [Sundhedsstyrelsens hjemmeside](#). Værktøjsskassen bygger på evidensen for effekten af interventioner, og den er tænkt som en hjælp til lederen eller projektlederen, der lokalt skal arbejde med implementering af forandringer af et vist omfang.

Foruden den fulde retningslinje udgives en quick guide. Quick guiden er en kort version på 2 A4-ark. Den gengiver alene retningslinjens anbefalinger, med angivelse af evidensgraduering og anbefalingens styrke.

Bilag 3: Monitorering

Operation med midturethral slynger monitoreres allerede i Dansk Urogynækologisk Database (DUGA-BASE), en af de nationale kliniske kvalitetsdatabaser, som har det overordnede formål at bidrage til udvikling og standardisering af den sundhedsfaglige kvalitet. Herved kan langtidseffekter og komplikationer monitoreres.

Salget af antimuskarinerne medicin og beta3-agonister registreres allerede i Lægemiddelregistret. Ved hjælp af ATC koder kan det samlede salg af de to medicingrupper opgøres og sammenlignes før og efter implementering af retningslinjen.

Det skønnes vanskeligt at monitorere anvendelse af superviseret bækkenbundstræning, superviseret væggtabsprogram og blæretræning, idet der ikke eksisterer nogle registre eller databaser på området. Arbejdsgruppen foreslår journalaudit som værktøj til monitorering af behandlingsmønster og ændringer efter implementering af retningslinjen, som vil kunne anvendes i belysningen af, hvorvidt retningslinjens anbefalinger følges.

Bilag 4: Opdatering og videre forskning

Opdatering

Som udgangspunkt bør retningslinjen opdateres 3 år efter udgivelsesdato, med mindre ny evidens eller den teknologiske udvikling på området tilsiger andet.

Videre forskning

Litteratursøgningen til denne retningslinje har afdækket områder med fravær af evidens og områder, hvor evidensen har metodiske svagheder.

Arbejdsgruppen foreslår følgende tiltag i forhold til videre forskning:

- Der er behov for mere viden om effekt og bivirkninger af blæretøring til kvinder med urgency urininkontinens. Dette både som monoterapi og som del af anden relevant behandling. Denne effekt bør, om end det vil byde på betydelige udfordringer, undersøges i et blindet og placebokontrolleret studie.
- Der er behov for at komme nærmere en afklaring af, hvad der er det optimale træningsprogram ved blæretøring.
- Der er behov for viden om udredning og behandling af urininkontinens hos kvinder med påvirkede kognitive funktioner.
- Der er behov for mere viden om gavnlig effekt og bivirkninger af vaginal østrogenbehandling til postmenopausale kvinder med urgency urininkontinens. Der mangler viden om, for danske forhold relevante, administrationsformer og doser af østrogen.
- Der er behov for viden om effekt og komplikationer til operation med midturethral slynge hos kvinder med svær overvægt. Der efterlyses randomiserede kontrollerede forsøg. Korttids- og langtidseffekter, samt komplikationer skal belyses.
- Der er behov for mere viden om langtidseffekter og komplikationer ved operation med midturethral slynge. Den nuværende evidens har 5 års follow-up for randomiserede kontrollerede studier.
- Vurdering af nye og mere simple midturethrale slynger.
- Anvendelse af native tissue til midurethral slynge.

Bilag 5: Beskrivelse af anvendt metode

For en uddybet beskrivelse af metoden henvises til Sundhedsstyrelsens NKR metodehåndbog version 2.1. Metodehåndbogen kan tilgås [her](#).

Bilag 6: Fokuserede spørgsmål

For en uddybet beskrivelse af de spørgsmål, denne kliniske retningslinje besvarer, se venligst dokumentet vedr. fokuserede spørgsmål [her](#).

Bilag 7: Beskrivelse af anbefalingernes styrke og implikationer

Ved evidens vælges en af de første fire typer af anbefalinger. Er der ikke fundet evidens vælges i stedet en god praksis anbefaling.

De fire typer af anbefalinger til evidensbaserede anbefalinger

En anbefaling kan enten være for eller imod en given intervention. En anbefaling kan enten være stærk eller svag/betinget. Der er således følgende fire typer af anbefalinger:

Stærk anbefaling for ↑↑

Ordlyd: *Giv/brug/anvend...*

Sundhedsstyrelsen giver en stærk anbefaling for, når der er pålidelig evidens, der viser, at de samlede fordele ved interventionen er klart større end ulemperne.

Følgende vil trække i retning af en stærk anbefaling for:

- Høj eller moderat tiltro til de estimerede effekter.
- Stor gavnlig effekt og ingen eller få skadevirkninger.
- Patienternes værdier og præferencer er velkendte og ensartet til fordel for interventionen.

Implikationer:

- De fleste patienter vurderes at ønske interventionen.
- Langt de fleste klinikere vil tilbyde interventionen.

Svag/betinget anbefaling for ↑

Ordlyd: *Overvej at...*

Sundhedsstyrelsen giver en svag/betinget anbefaling for intervention en, når det vurderes, at fordelene ved interventionen er marginalt større end ulemperne, eller den tilgængelige evidens ikke kan udelukke en væsentlig fordel ved en eksisterende praksis, samtidig med at skadevirkningerne er få eller fraværende.

Følgende vil trække i retning af en svag/betinget anbefaling for:

- Lav eller meget lav tiltro til de estimerede effekter.
- Balancen mellem gavnlige og skadelige virkninger ikke er entydig.
- Patienternes præferencer og værdier vurderes at variere væsentligt, eller de er ukendte.

Implikationer:

- De fleste patienter vurderes at ønske interventionen, men nogen vil afstå.

- Klinikeren vil skulle bistå patienten med at træffe en beslutning, der passer til patientens værdier og præferencer.

Svag/betinget anbefaling imod ↓

Ordlyd: *Anvend kun ... efter nøje overvejelse, da den gavnlige effekt er usikker og/eller lille, og der er dokumenterede skadevirkninger såsom...*

Sundhedsstyrelsen giver en svag/betinget anbefaling imod interventionen, når ulemperne ved interventionen vurderes at være større end fordelene, men hvor man ikke har høj tiltro til de estimerede effekter. Den svage/betingede anbefaling imod, anvendes også hvor der er stærk evidens for både gavnlige og skadelige virkninger, men hvor balancen mellem dem er vanskelig at afgøre.

Følgende vil trække i retning af en svag anbefaling imod:

- Lav eller meget lav tiltro til de estimerede effekter. Balancen mellem gavnlige og skadelige virkninger ikke er entydig.
- Skadevirkningerne vurderes at være marginalt større end den gavnlige effekt.
- Patienternes præferencer og værdier vurderes at variere væsentligt, eller de er ukendte.

Implikationer:

- De fleste patienter vurderes at ville afstå fra interventionen, men nogen vil ønske den.
- Klinikeren vil skulle bistå patienten med at træffe en beslutning, der passer til patientens værdier og præferencer.

Stærk anbefaling imod ↓↓

Ordlyd: *Giv ikke/brug ikke/anvend ikke/undlad at...*

Sundhedsstyrelsen giver en stærk anbefaling imod, når der er der er høj tiltro til, der viser, at de samlede ulemper er klart større end fordelene. Det samme gælder, hvis der er stor tiltro til, at en intervention er nyttesløs.

Følgende vil trække i retning af en stærk anbefaling imod:

- Høj eller moderat tiltro til de estimerede effekter.
- Der er stor tiltro til, at interventionen ikke gavner, eller at den gavnlige effekt er lille.
- Der er stor tiltro til, at interventionen har betydelige skadevirkninger.
- Patienternes værdier og præferencer er velkendte og ensartede imod interventionen.

Implikationer:

- De fleste patienter vurderes ikke at ville ønske interventionen.

- Klinikerne vil meget sjældent tilbyde interventionen

For yderligere beskrivelse af de forskellige evidensbaserede anbefalinger se venligst:

<http://www.gradeworkinggroup.org>

De to typer af anbefalinger til god praksis anbefalinger

God praksis ✓

For:

Det er god praksis at...

Imod:

Det er ikke god praksis at...

Det er ikke god praksis rutinemæssigt at...

Det er god praksis at undlade at...

Det er god praksis at undlade rutinemæssigt at...

God praksis, som bygger på faglig konsensus blandt medlemmerne af arbejdsgruppen, der har udarbejdet den kliniske retningslinje. Anbefalingen kan være enten for eller imod interventionen. En anbefaling om god praksis anvendes, når der ikke foreligger relevant evidens. Derfor er denne type anbefaling svagere end de evidensbaserede anbefalinger, uanset om de er stærke eller svage.

Bilag 8: Søgebeskrivelser og evidensvurderinger

Søgebeskrivelser samt evidensvurderinger er offentliggjort på Sundhedsstyrelsens hjemmeside.

- Søgebeskrivelser kan tilgås [her](#).
- AGREE-vurderinger kan tilgås [her](#).
- AMSTAR-vurderinger kan tilgås [her](#).
- RevMan-filer med risiko for bias-vurderinger og meta-analyser samt beskrivelse af in- og ekskluderede studier kan tilgås [her](#).
- Flow charts kan tilgås [her](#).

Bilag 9: Arbejdsgruppen og referencegruppen

Arbejdsgruppen

Arbejdsgruppen vedr. NKR for urininkontinens hos kvinder består af følgende personer:

- Ane Bonnerup Vind, (formand), overlæge, Sundhedsstyrelsen
- Allan Ryhammer, udpeget af DUS, klinisk lektor, overlæge, AUH Skejby
- Anja Ussing, udpeget af DSF, Fysioterapeut, Hvidovre Hospital
- Hanne Nørgaard Heje, udpeget af DSAM, speciallæge i almen medicin, Lægerne Bondo, Ovesen og Heje
- Herdis Brødbæk, udpeget af DSAM, speciallæge i almen medicin, Lægerne Schmidt og Brødbæk
- Inger Mathiasen, udpeget af DASYS, afdelingssygeplejerske, Herlev Hospital
- Irina Goukasian, udpeget af DSOG, praktiserende speciallæge i gynækologi, Speciallægepraksis Furesø Gynækologi
- Karen Weinreich Christensen, udpeget af DASYS, kontinenssygeplejerske, Hjemmesygeplejen område Sydvest, Aalborg Kommune
- Karl Møller Bek, udpeget af DUGS, overlæge, AUH Skejby
- Lars Alling Møller, udpeget af DSOG, ledende overlæge, Roskilde Sygehus.
- Mette Hornum Bing, udpeget af DUGS, overlæge, Herlev Hospital

Fagkonsulenten Jimmi Elers har som en del af sekretariatet, jf. nedenfor, været overordnet ansvarlig for litteraturgennemgangen og for at udarbejde udkast til retningslinjen til drøftelse i arbejdsgruppen.

Habilitetsforhold

En person, der virker inden for det offentlige, og som har en personlig interesse i udfaldet af en konkret sag, må ikke deltage i behandlingen af denne sag. Hvis en person er inhabil, er der risiko for, at han eller hun ikke er uvildig ved vurderingen af en sag. Der foreligger habilitetserklæringer for alle arbejdsgruppemedlemmer. Habilitetserklæringerne kan tilgås [her](#).

Referencegruppen

Referencegruppen er udpeget af regioner, kommuner, patientforeninger og andre relevante interessenter på området, og dens opgave har bestået i at kommentere på afgrænsningen af og det faglige indhold i retningslinjen.

Referencegruppen vedr. NKR for urininkontinens hos kvinder består af følgende personer:

- Ane Bonnerup Vind, (formand), overlæge, Sundhedsstyrelsen

- Helga Gimbel, udpeget af Region Sjælland, klinisk lektor, overlæge, Region Sjælland Nykøbing F. Sygehus, Region Sjælland
- Kari Lisbjerg, udpeget af Kommunernes Landsforening, Kontinenssygeplejerske, Allerød Kommune
- Malte Harbou Thyssen, udpeget af Danske Regioner, konsulent, Center for sundhedspolitik, økonomi og socialpolitik, Danske Regioner
- Margrethe Foss Hansen, udpeget af Kontinensforeningen, læge, FIKS – Forskningsinitiativet for Kvalitet I Sundhedsvæsenet, Odense
- Mette Lund Jespersen, udpeget af Region Hovedstaden, læge, Region Hovedstaden
- Pernille Westh Nielsen, fuldmægtig i og udpeget af Sundheds- og Ældreministeriet,
- Susanne Greisen, udpeget af Region Midt, overlæge, Institut for Klinisk Medicin, Aarhus universitetshospital
- Thomas Larsen, udpeget af Region Nord, ledende overlæge, Klinik Kvinde - Barn og Urinvejskirurgi, Aalborg Universitetshospital
- Ulla Darling Hansen, udpeget af Region Syd, overlæge, Gynækologisk-Obstetriske Afdeling, OUH Odense Universitetshospital

Patientforeningen, Danske Patienter, blev forespurgt, men havde ikke mulighed for at stille med en repræsentant.

Sekretariat

Sekretariatet for begge grupper:

- Christina Debes Helm, projektleder, Sundhedsstyrelsen
- Jimmi Elers, fagkonsulent, Sundhedsstyrelsen
- Julie Bolvig Hansen, metodekonsulent, Sundhedsstyrelsen
- Jette Frost Jepsen, søgespecialist, Sundhedsstyrelsen
- Elisabeth Ginnerup-Nielsen, metodekonsulent, Sundhedsstyrelsen

Peer review og offentlig høring

Den nationale kliniske retningslinje for urininkontinens hos kvinder har forud for udgivelsen været i høring blandt følgende høringsspartner:

- Danske Regioner
- Kommunernes Landsforening
- Sundheds- og Ældreministeriet
- Danske Patienter
- Dansk Selskab for Obstetrik og Gynækologi (DSOG)

- Dansk Urogynækologisk Selskab (DUGS)
- Dansk Urologisk Selskab (DUS)
- Dansk Sygepleje Selskab (DASYS)
- Dansk Selskab for Almen Medicin (DSAM)
- Dansk Geriatrisk Selskab
- Dansk Selskab for Fysioterapi (DSF)
- Fagligt Selskab for Urologisk Interesserede Sygeplejersker (FSUIS)
- Kontinensforeningen

Retningslinjen er desuden i samme periode peer reviewet af:

- Gunnar Lose, professor, Herlev Hospital, Gynækologisk Obstetrisk Afdeling.
- Mette Hulbæk, forskningssygeplejerske, Familiecentret, Sygehus Sønderjylland
- Steen Walter, pensioneret professor og overlæge i urologi

Retningslinjen har herudover været i bred offentlig høring på Høringsportalen www.hoeringsportalen.dk i perioden 9. november til 29. november 2015.

Bilag 10: Forkortelser og begreber

Absolut effekt	Effekten af en given intervention målt i absolutte tal. Hvis risikoen for at dø af en sygdom f.eks. er 3 per 1,000 og en behandling nedsætter denne risiko til 2 per 1,000, er den absolutte effekt 1 per 1,000. Den tilsvarende relative effekt er en 33% reduktion af dødeligheden, hvilket kan synes mere imponerende, men kan give et misvisende indtryk af den virkelige effekt. Derfor foretrækkes det normalt at præsentere absolutte frem for relative effekter. Bemærk, at den absolutte effekt vil variere med hyppigheden (prævalensen) af et givent udfald, selvom den relative effekt er konstant. Dette kan have betydning, f.eks. ved vurdering af behandlingers relevans i forskellige subgrupper af patienter.
Add-on behandling	Tillægsbehandling. Behandling med undersøgt lægemiddel i tillæg til et andet lægemiddel.
Adhærens	Patientens efterlevelse af de anbefalinger vedr. medicinindtagelse, diæt eller livsstilsændringer som et foreskrevet behandlingsforløb indebærer
AGREE	The Appraisal of Guidelines for Research and Evaluation
AMSTAR	A Measurement Tool to Assess Systematic Reviews
ATC	ATC-systemet er et system til klassifikation af lægemidler efter deres indholdsstof og virkeområde. ATC står for Anatomical Therapeutic Chemical Classification System
BBT	Bækkenbundstræning
Compliance	Det at man følger behandlerens ordination og råd. I behandlingsforsøg vil dårlig compliance medføre, at effekten undervurderes ved en intention to treat analyse.
DASYS	Dansk Sygepleje Selskab
De novo urininkontinens	Nyopstået inkontinens efter operation
DSAM	Dansk Selskab for Almen Medicin
DSF	Dansk Selskab for Fysioterapi
DSOG	Dansk Selskab for Obstetrik og Gynækologi
DVT	Dyb venøs trombose
DUGS	Dansk Urogynækologisk Selskab
DUS	Dansk Urologisk Selskab
Dyspareuni	Smerter under samleje

Effekt mål	De parametre et studie måler på for at undersøge en problemstilling.
Evidensbaseret	Hvis en beslutning er evidensbaseret, hviler den på den bedste tilgængelige viden om emnet. Denne viden skal være fremskaffet ved en systematisk gennemgang af den videnskabelige litteratur, som skal være kvalitetsvurderet baseret på videnskabeligt underbyggede, standardiserede kvalitetskriterier.
FSUIS	Fagligt Selskab for Urologisk Interesserede Sygeplejersker
GRADE	Grading of Recommendations Assessment, Development and Evaluation
ITT analyse	Intention to treat analyse. Ved RCT er det primære princip, at deltagerne analyseres efter den gruppe, de blev randomiseret til, uanset om de faktisk modtog den tildelte behandling og uanset compliance. Herved bevares randomiseringsfordelen, og confounding forebygges. Ved dårlig overensstemmelse mellem randomiseringsresultat og faktisk behandling vil en eventuel behandlingseffekt imidlertid blive undervurderet.
Interventionsgruppe	Den gruppe personer i et kontrolleret videnskabeligt studie, der får den eksperimentelle behandling.
Metaanalyse	En statistisk metode til at sammenfatte resultaterne af individuelle videnskabelige forsøg, til et overordnet estimat af størrelsen på behandlingseffekter. Behandlingseffektens samlede størrelse kan angives på forskellig måde, for eksempel som en relativ risiko, en odds ratio, eller en standardiseret, gennemsnitlig forskel mellem grupperne (SMD). Resultatet angives med et 95% sikkerhedsinterval (konfidensinterval) og et mål for variationen mellem studierne (heterogenicitet), for eksempel betegnet I.
Monoterapi	Behandling med kun et tiltag, fx medicinsk behandling med ét lægemiddel.
MUI	Blandingsurininkontinens
MUS	Midturehtral slynge
MUS-RT	Retropubisk midturehtral slynge
MUS-TO	Transobturator midturehtral slynge
NKR	National klinisk retningslinje
OAB	Overaktiv blære

Randomiserede studier	Studier hvor forsøgsdeltagere fordeles tilfældigt mellem to eller flere grupper, der får forskellig (eller ingen) behandling. Den tilfældige fordeling skal sikre, at de to studiegrupper bliver så ens, at den eneste variation mellem grupperne udgøres af, hvilken behandling personerne tilbydes
Randomiseret	Tilfældig fordeling i forsøg af deltagerne mellem interventions og kontrolgrupper.
RCT	Forkortelse for randomiseret kontrolleret studie, ”randomised controlled trial”. Se under Randomiseret.
Relativ effekt	Se ’Absolut effekt’
Relativ risiko	Betegner en ratio mellem to rater af udfald. Hvis raten af dødsfald i en interventionsgruppe for eksempel er 10 per 100, mens den er 20 per 100 i kontrolgruppen, er hazard ratio 2. Angives normalt med et sikkerhedsinterval (konfidensinterval).
Serious adverse events	Alvorlige bivirkninger
Signifikant	Optræder her oftest i to sammenhænge, enten som <i>statistisk signifikans</i> eller som <i>klinisk signifikans</i> , hvilket er to forskellige ting. <i>Statistisk signifikans</i> betegner, om estimatet af en behandlingseffekt er tilstrækkeligt præcist til, at man vil anse det for usandsynligt, at resultatet er fremkommet ved en tilfældighed. Oftest benytter man et sikkerhedsinterval (konfidensinterval) på 95% omkring effektestimatet, hvilket vil sige, at det sande effektestimat vil være inkluderet i konfidensintervallet i 95 af 100 forsøg udført på samme måde. Denne grænse er valgt ud fra en konvention, ikke en naturlov, og der er derfor ikke tale om et egentligt videnskabeligt bevis for en effekt, hvis et resultat er statistisk signifikant – der er tale om en sandsynliggørelse. <i>Klinisk signifikans</i> betegner derimod om behandlingseffektens størrelse er tilstrækkelig til, at den er relevant for patienterne, hvilket er en subjektiv vurdering. Grænsen for hvad man anser for en klinisk relevant behandlingseffekt, bør fastsættes før man kender resultatet af undersøgelsen.
Stranguri med residualurin	Behandlingskrævende urinretention i denne NKR angivet som komplikation til operation med midtarethral slynge
SUI	Stress urininkontinens
UI	Urininkontinens
UUI	Urgency urininkontinens
UVI	Urinvejsinfektion